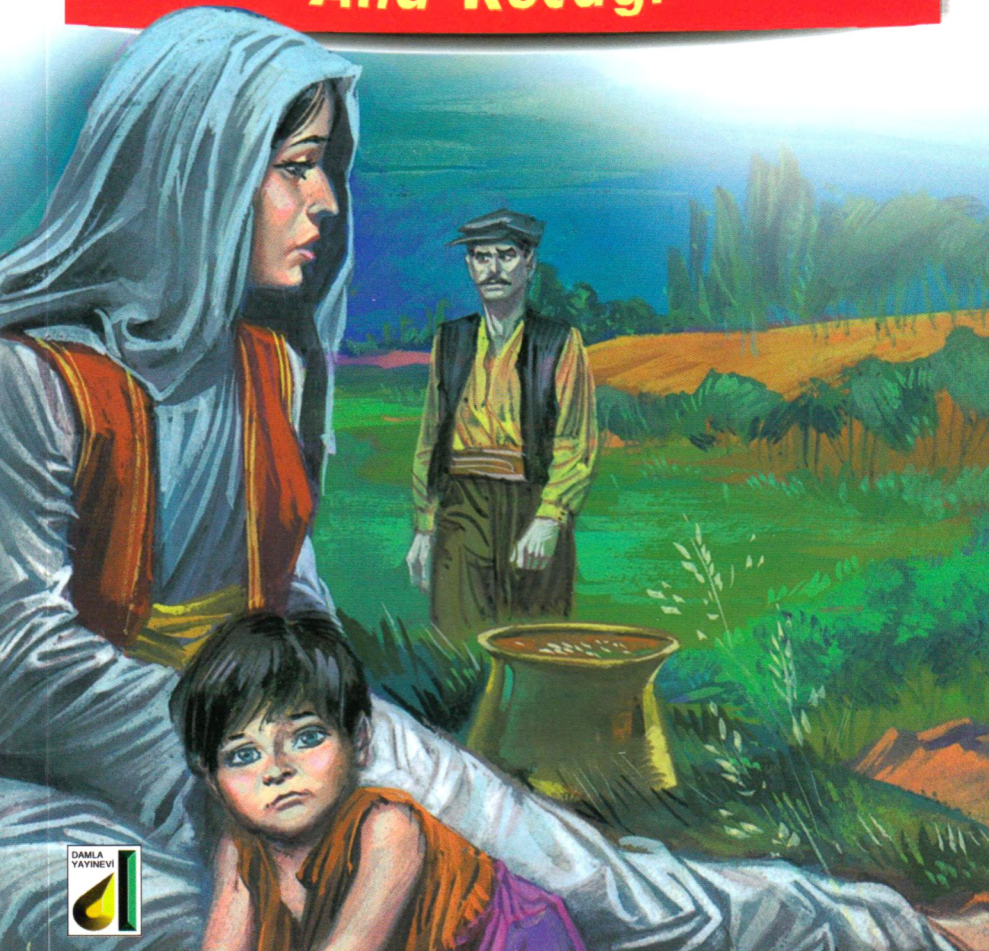
KEMALETTİN TUĞCU

Ana Kucağı

DAMLA YAYINEVİ

Kemalettin Tuğcu

(1902 - 1996)

Usta ve kıvrak kalemiyle Türk çocuklarına ömrünü ve gönlünü veren Kemalettin Tuğcu, 1902 yılında İstanbul'da doğdu.

Ayaklarındaki rahatsızlık yüzünden, hayatının ilk 25 yılını Çengelköy'de, dedesinden kalma bir köşkte geçirdi. Çocukluk çağlarından başlayarak şiir ve roman yazdı. Hiç okula gitmedi, hiçbir öğretmenden ders almadı. Kendi kendisini yetiştirerek tercüme yapacak kadar Fransızca öğrendi.

Yazı yazma onun için bir avuntu ve tutku oldu. Kendisi bunu şöyle anlatır:

"Ben yazdığım kadar yaşarım. Bana tesir eden bir küçük olayla içimden geldiği gibi yazmaya başlarım. Heyecanım süresince yazarım. Edebî, ilmî, politik bir iddiam yoktur."

Tuğcu, ilk yazılarını Yavrutürk Çocuk Dergisi'nde yayımlamaya başladı. 1936 yılından sonra hemen hemen İstanbul'da çıkan bütün çocuk dergilerinde şiir ve hikâyeleri yayınlanmıştır. Çocuk romanları yazmış, bu arada bazı romanları filme alınmıştır.

Romanlarında trajik unsurlar ön plandadır. Tuğcu'nun; tercüme romanları, on iki adet aile romanı, üç yüz kadar çocuk romanı ile gazete ve dergilerde çıkmış iki yüzden fazla seçme hikâyeleri vardır.

DAMLA YAYINEVİ

KEMALETTİN
TUĞCU

ANA KUCAĞI

DAMLA
YAYINEVİ

KEMALETTİN TUĞCU

Damla Yayın Nu.: 153

Kemalettin Tuğcu Klasikleri

Yayın Hakkı Copyright©:
Damla Yayınevi

Genel Yayın Yönetmeni:
H. Hüseyin Doğru

Kapak
Cemal Dündar

İç Resim
Alaaddin Barışkan

Dizgi - Mizampaj:
Damla Yayınevi

Baskı - Cilt:
Morpa Ofset / 2017
Tel: 0212 886 52 13
Matbaa sertifika no: 29736

Sertifika Nu.: 12582

ISBN Nu.: 978-975-381-039-5

DAMLA YAYINEVİ®
Prof. K. İsmail Gürkan Cad. No: 8
34110 Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel.: 0212 514 28 28 (pbx) Faks: 0212 528 24 01

/damlayayinevi www.damlayayinevi.com.tr
blog.damlayayinevi.com.tr

ANA KUCAĞI

Sabire Ana yatalak olmuştu. Bir hastalık gelmiş, şöyle dopdolu mısır çuvalını kavradığı gibi kaldırıp ambara götüren kadının, birden eli ayağı çarpılmış, ayağı basmaz, eli tutmaz, beli doğrulmaz olmuştu.

Yatardı hep, yatar da kapılara bakardı bir gelen olup da yardımda bulunsun, bir yudum su versin diye.

Oğlu, kocası bir olmuş. Yaşar'ın anası Durdu'yu evden atmış yerine bir başka gelin almışlardı. Bu Nazmiye hiç bakmazdı yatalak kadına. Avluya çıkar, komşularla evin hâlini çekiştirir de çekiştirir, kaynanasının:

— Nazmiye, Nazmiye diye seslenmesine karşılık vermezdi.

Karşılık verirdi de bunu ancak konuştuğu komşu kadın duyardı. Nazmiye:

— Çenen tutula, ölüp gidemedin başımdan, derdi.

Bu Nazmiye'yi komşular da pek sevmezlerdi. Durdu Mahmut'un ilk karısıydı. Evlenir evlenmez Mahmut askere gitmiş, babası Halil Efendi de onu hemen tarlaya koşmuştu. Durdu gelinliğini bilmedi. Daha elinin kınası gitmeden kendini tarlada, güneşin altında, katı tezeklerin üstünde buldu. Kayınbabası Halil Efendi gelip gelip tarla kenarından bakar:

— Daha duruyon mu? Bir insan yediği aşı hak etmeli, derdi.

Gelinlik bu muydu? Evlilik bu muydu? Şaşkına dönmüştü babasının, anasının biricik Durdu'su kadın. Üstelik iki canlıydı.

Mahmut bir oğlan çocuğu sahibi olduğunu askerde öğrendi. Baba olmuştu artık. Erkek evlat sahibiydi ama onun babalıkta pek gözü yoktu. Varsa gezsin, eğlensin.

Durdu az kalsın tarlada doğuracaktı. Ana oldu, aradan bir hafta ya geçti ya geçmedi, yine tarlaya sürdüler. Bu kere sırtına bir de oğlan bağlıydı. O uzun yolu, ter içinde geçiyor, çapayı taşıyor, bir toprak gölgesi bile bulunmayan çorak tarlada akşama kadar çalışıyordu.

Halil Efendi'nin onun çalışmasına gerek görmesinin nedeni neydi? Bağı, bahçesi, ağacı, davarı mı yoktu? Yoksa ırgat çalıştıracak parası mı?

'Para babası' derlerdi ona. Her yıl dünyanın ekinini satardı. Panayırlara sürü ile satılık davar sürerdi. Dediklerine göre parasını koyacak yer bulamazdı. Hep gelsin diye bakardı. Kimseye yardımda bulunmazdı.

Parasının hatırı için onun yüzüne gülerlerdi. Kimseye bir bardak çay ısmarlamazdı. Ona köyde "Varyemez Halil" derlerdi.

Konu komşu ayıplardı onu. Taze gelini, sonra lohusa kadını sürmüştü tarlaya. Buna söz edenlere:

— Elin kızını bedava mı besleyeceğim, derdi. Oğlan askerde, işleri kim görecek? Ben Durdu için babasına on bin kayme saydım.

Durdu neye uğradığını şaşırmıştı. Daha sonra Sabire yatakalak oldu, yatağa düştü. Ona çocuk gibi bakılması gerekirdi. Kim bakacaktı ki? Kadın huysuz ve kabaydı. Herkesi kırardı.

Kimi görse gelini Durdu'yu şikâyet ettiği için pek hatırını soran olmazdı. Yatardı hep. Biraz kalkar, arkasına bir iki yastık konur, pencereden iki ev arasındaki bahçeye bakardı.

Durdu, köydeki marangoza ısmarlamış, Sabire'nin yattığı odanın penceresine bir sürme cam yaptırmıştı. Sabire bu camı iterek hava alır, başını çıkartır, komşulara seslenirdi.

Bu sürme pencere meselesi evde çekişmelere neden olmuş, Halil Efendi gelinine bağırıp çağırmış:

— Gayri evime de el attın, demişti.

Aslında adamın cebinden bir tek kuruş çıkmamış, pencerenin parasını Durdu babasından alarak ödemişti.

Halil Efendi hep söylenirdi:

— Oğlan askerden varıp gelsin, ben sana bilirim edeceğimi!

Sabahtan akşama kadar çalıştırdıkları bu emzikli kadına daha ne edeceklerdi? Onun değerini ancak onu babasının evine yollayıp Nazmiye'yi belediye nikâhı ile gelin aldıkları zaman anlamışlardı. Nazmiye'nin babası kuma üstüne kız vermeyeceğini söylemiş, üstelik yirmi beş bin kağıt ağırlık almıştı.

Mahmut tutkundu Nazmiye'ye, babasını zorlamış, Durdu'yu da evden atıp babasının evine yollamış, Nazmiye'yi almışlardı.

Ama Nazmiye, Durdu değildi. Daha ilk günlerde yatalak olan Sabire'yi kocası Halil Efendi sırtlayıp ayakyoluna götürmeye başlamıştı. Önüne yemeği oğlu getirirdi. O getirmezse aç kalırdı Sabire. Gelin başını çevirip bakmaz:

— Ben babamın evinde bir tek tabak yıkamadım, ben hazır sofraya oturmaya alışığım, derdi.

Sabire, kir pas içinde yatıyordu. Kim kaldırıp koparacak, kim çamaşırını değiştirecek, kadını kim yıkayıp paklayacaktı? Bunu ne kocası yapabilirdi, ne de oğlu.

Sabire yattığı yerden:

— Mahmut, ne istedin elin kızından, ananı da mı düşünmedin, diye bağırıyordu.

Haftada bir olsun Durdu Sabire'yi yıkar, kurular, temiz çamaşırlar giydirir, kirlilerini yıkar, günde üç nöbet önüne yemek getirirdi.

Kadıncağız bunları yaptığı zaman kıymeti biliniyor muydu sanki? Sabire yine kaba kaba:

— Allah seni bildiği gibi yapsın, sana bunca para saydık, ne zaman hizmetini göreceğiz, tembel kadın, derdi.

Durdu sessizdi, mazlumdu, her şeyi Allah'tan beklerdi. Sonunda ihtiyar babası Yusuf Efendi'nin evine sığınmıştı işte. Üç yaşındaki oğlu Yaşar'ı babasına bırakmıştı. Zaten onun ne isteyip ne istemediğini soran yoktu ki. Kayınbabası:

— Babana selam söyle, senin için saydığım on bin kaymeyi yollasın bana, demişti.

Yusuf Efendi tok gözlü, gururlu bir adamdı. Öyle fazla malı mülkü yoktu ama olsa hiç bakmaz yollardı bu parayı. Şöyle bir hesaplamış, kahveye varmış:

— Halil Efendi, demişti. Benden ne parası istersin. İstedin, diledin kızı aldın. Kızım ne gelinliğini bildi, ne lohusalığını. Vurdun tarlaya. Bir ırgat en azından iki yüz kağıda çalışıyor.

Hepimizin başında bu. Ayda altı bin kağıt eder. Yılda yetmiş iki bin lira yapar. Daha ne parası istersin benden. Gayri sen Nazmiye'yi Durdu gibi çalıştır da göreyim.

İmam, muhtar, bir iki ihtiyar:

— Ayıp ettin, Halil Efendi demişlerdi. Yaptın bir kötülük, gayri lafını edip para deyip durma. Hem ayıp, hem günah.

Şimdi Sabire yattığı yerde bağırıyordu:

— Durdu, gızım, yavrum Durdu. Ellerin dert görmesin, Allah tuttuğunu altın etsin, ben senin kadrini bilemedim, Allah bilsin, yavrum benim.

Fakat bu sözlerini yeni gelinin duyduğunu istemezdi. Kaç defa bu kadın üstüne yürümüş, kendisini zehirlemekle boğmakla korkutmuştu. Bu nedenle Halil Efendi'ye:

— Beni bu kadının eline bırakma adam, derdi. Bu kadın beni öldürecek.

— Bir şey etmez, derdi Halil. Sen işine bak.

— Ne işime bakayım be adam? Acımdan ölüyorum. Bana bakan eden mi var? Nerede Durdu, ne istediniz kadından? Irgat gibi bir tarlada çalıştırdığınız yetmezmiş gibi evin bütün işini de o fukara görürdü. Yattığım yerde kirden çürüyorum.

Durdu iyi akıl etmişti de o pencereye sürme yaptırmıştı. Kadın oradan hem hava alıyor, hem kir ve ter kokuları dışarı çıkıyordu. Artık hiçbir komşu Sabire'nin odasına girmiyordu. Oda kir kokuyordu. Dışarıda, pencereye yakın durarak konuşurlardı.

Halil Efendi'nin evi köyün büyük evlerinden biriydi. Dört göz odası vardı. Nazmiye gelin, odanın ikisine yayılmıştı. Birinde Halil Efendi, birinde de Sabire yatıyordu.

Bu arada Yaşar'ın yatacak, duracak yeri yoktu. Nazmiye bu çocuğa düşman olmuştu. Kaynanası gibi ona da bakmazdı.

Çocuk, ancak Halil, ya da babası Mahmut eve geldikten sonra kapıdan girer, korka korka sokulurdu.

Yemekte onun önüne yemeğin en kötü parçası atılırdı.

Bakracın içindeki aş bölüşülür. Yaşar'a bazen bir şey düşmez, babası, ya da dedesi kendi payından verirdi ona.

Mahmut karısının da densizliklerine kızıyordu. Ama ne çare ki tutkundu bu kadına. Onu sevmiş, öyle almış, hatta yalvarmıştı.

Her akşam, odalarına çekildikten sonra aralarında çekişmeler olur, Nazmiye kendisini naza çeker, şunu bunu ister, Sabire'den, Yaşar'dan şikâyet eder, Mahmut ne diyeceğini bilemezdi.

Kurnazdı, akıllıydı, uyanıktı Nazmiye. Bir gün kaynanasının Yaşar'a koynunda sakladığı altını çıkartıp verdiğini ve:

— Bunu anana götür, hakkını helal etsin bana, dediğini duymuş, oğlan odadan çıkar çıkmaz üstüne saldırmış, altını elinden almış, ayrıca da bir iki tokat vurmuştu.

İşte o gün ev yerinden kalkıp koptu, Yaşar babasından izinsiz anası ile konuştuğu için Mahmut'tan ayrıca iki tokat yediği gibi, Halil Efendi de kendisinden sakladığı altını Durdu'ya yollamaya kalktığı için Sabire'ye çattı. Kadın:

— Allah hepinizi bildiği gibi yapsın, ben bu hâle geldim, çıkmadık bir canım kaldı, hepiniz benden beter olasınız, başta o Nazmiye olacak hain kadın, demişti.

Nazmiye kaynanasının üstüne yürümeye kalktı ama ihtiyar adam:

— Sen edebinle otur gelin, dedi. Vallahi seni kötü ederim. Ben Mahmut değilim. Vir şu aldığın altını.

Mahmut, babasını bu hâlde hiç görmemişti. Gözlerinin akı bile kana bulanmış gibiydi. Nazmiye altın falan görmediğini söylüyordu. Fakat oğlanın elinden bağırta bağırta almıştı.

Halil Efendi elini uzatıp gelinin boynunda asılı duran beşibirliği çekip aldı. Zincirini de kopardı.

Nazmiye'nin çığlıkları komşulardan duyuldu, fırlayıp babasının evine gitti. Mahmut babasına:

— Baba, nettin, benim yuvamı yıktın, dedi.

Babası bağırdı:

— Böyle yuva yıkılsın. Köyün diline düşen bu avradı bana para saydırıp aldırtan sensin.

Mahmut:

— Baba, kendime de kıyarım, ona da, dedi.

Halil Efendi:

— Hiç durma, dedi. Elin dile düşmüş kızını biz nikâhlayıp temize çıkarttık. Durdu'yu bize mumla arattı, mumla, anladın mı?

Beşibirliğin zincirini yolup attıktan sonra altını Sabire'ye uzattı:

— Şuna buna virmeye kalkma.

Mahmut zincir parçalarını toplayıp söylene söylene çıkıp gitmiş. Halil Efendi de öfkeyle:

— Yattığın yerde bile başıma dert açarsın be kadın, demişti.

Sabire ağlayarak:

— Allah canımı alsın da elinizden kurtulayım, dedi. Nerede bulayım Durdu'yu, akşam olur, bir bardak su verenim bulunmaz, acımdan öleceğim. Kirden çürüyorum yattığım yerde, ne istediniz de kadından babasının evine yolladınız?

Halil Efendi:

— Oğluna sor, dedi. Bu cilveli kadına tutuldu. İlle bana al, yoksam kıyarım kendime diye direndi. Aldık da ne oldu? Evin içini pislik götürüyor, ağza atacak bir lokma aş yok.

Sabah kalk, akşama yatmaya var, yataklara el vurulmamış, it yatmaz böyle yataklarda.

Kekikli Köyü yüz hanelik, koca bir köydü. Muhtarlıktı ama geliri çok, sulak ve bağlık bahçelikti. Orman yakınlarında olduğu için buradan da bir gelirleri bulunuyordu.

İşte bu gelirler ve toprağın verimliliğinin, ağacın ve yemişin bol olması nedeniyle hemen her aile tembeldi. Çoğu zaman ekini kaldırmaya, biçmeye üşenirler, vaktini geçiren başakların dağılıp dökülmesine neden olurlardı. Hemen her yıl, hasat vakti yığın yığın ekin toprağa karışır giderdi. Bu yüzden de sürü sürü karga ve sığırcık kuşları gelir, o biçilmesi geç kalmış tarlalarda toprağa dökülen ekinleri toplarlardı. Ormanda barınan bu kuşlar evlerin iç bahçelerine, avlularına kadar girerlerdi.

Güneşin harından cırcır böcekleri bile susmuştu. Ağustos sıcağı Yaşar'ın çıplak ayaklarını yakıyor, tarlanın tezeklerine basamıyordu.

Anası, yolun kıyısına çökmüş, bir çaputa sardığı ekmekle katı bir peyniri ağır ağır yiyordu. Uzaktan uzağa oğlunun geldiğini görünce yemek yemeyi bırakmış, gözlerini ona dikmişti.

İhtiyar babasının evine sığındığı için oğlunu yanına alamamıştı. Onu uzaktan uzağa gözler ve içini çekerdi. Yaşar artık beşini sürüyordu. İnce bacaklı, kavruk, beslenmemiş bir oğlancıktı. İki yıldır giydiği pantolonun içine artık sığmıyordu çocuk. Ayağına bir çift kundura almamıştı babası. Saçları uzamış, ensesine, yanaklarına doğru yürümüş, kulaklarını örtmüştü.

Geldi geldi, anasının yanına çöktü. Başını koluna dayadı. Durdu:

— Neye geldin Yaşar, dedi. Baban çekişir sana.

— Çekişsin, dedi oğlan.

— Düver seni.

— Senin yanına varmasam da düver.

— Böyük anan nasıl?

— Yatıyor koduğun gibi.

Durdu çaputu tezeklerden birinin üstünde araladı. Bayatlamış ekmekle katı peyniri gösterdi:

— Yir misin Yaşar?

Oğlan başını salladı:

— Yiyesim yok ana.

— Neye vardın buraya?

— Seni görmeye geldim ana.

— Sağ olasın yavrum.

Durdu bir bakraca tarlada kalmış olan başaklardan ve tek tek buğday tanelerinden toplamış, bakraç bayağı dolmuştu.

Bu sırada yoldan doğru birinin vardığını görünce:

— Bu buban olmalı, dedi.

Yaşar o yana baktı. Yüzü kızardı:

— Bubam varıyor bu yana.

Mahmut geldi geldi Yaşar'la Durdu'nun tepelerine dikildi. Yaşar'ı elinin ucuyla omuzundan dürtükledi.

— Ben sana bu karıyla söyleşmiyeceksin dimedim mi?

Durdu dişlerini sıktı. Mahmut:

— Bunu sen çığırdın, dedi. Besbelli sen...

— Bana laf dime, dedi Durdu. Var Nazmiye ile söyleş.

— Neye dimiyecek mişim?

— Ben seni tanımıyom gayri. Yolumuz ayrıldı.

Mahmut ayağı ile bakraca vurdu. Bakraç yuvarlandı, içindeki buğdaylar yolun tozuna toprağına karıştı. Durdu:

Yaşar'ın annesiyle görüşmesi, Mahmut'u sinirlendirmişti.

— Mevlâm seni bi tek buğdaya hasret kosun, dedi. Ne istedin bakraçtan.

Mahmut bağırdı:

— Burası benim bubamın tarlası. Sen buradan topladın bunları. Bir de seninle tanışıklığım yok dirsin.

Durdu:

— Gayri senin bubanın bir tek buğday tanesini yimeyi Allah nasip etmesin bana, dedi. Ben bunları Musa Dayı'nın tarlasından topladım.

— Yalan, dedi Mahmut. Ben bilirim seni.

— Ben de bilirim seni. Densiz.

Mahmut, oğlanı dürtükledi.

— Yörü eve, dedi. Ben sana göstertirim.

Durdu arkasından:

— Değme oğlana, dedi. Allah bildiği gibi etsin seni.

Güneşin altından kaynayan yoldan Mahmut oğlanı ite ite götürüyordu. Oğlanın ayakları çıplaktı, birkaç yerinden yaralanmıştı. Yürürken sekiyordu.

Evlerin arasına vardılar. Evin bahçesine girecekleri sırada yandaki evde Musa Dayı'nın gelini, daha altı aylık oğlunu gölgede havalandırıyor, onunla oynaşıyor, söyleniyordu:

"Atem tutem men seni,
Şekere katem men seni,
Ağşama buben gelende,
Öğüne atem men seni..."

Bu da anaydı. Topaç gibi oğlan yetiştiriyordu. Yaşı küçüktü ama çok iyi bir ev kadını olmuştu. Oğlanı uyutur, bütün evin işini görür, birkaç baş davara o bakardı. O ailenin eli ayağı olmuştu Güllü.

Mahmut eve girdi, oğlanı hızla içeri itti. Sonra bağırdı karısına:

— Nazmiye, beri bak.

Nazmiye yoktu evde. Kim bilir nereye savuşmuştu? Anasının yanına vardı.

— Nerede bu avrat, diye sordu.

— Ne bileyim ben? Bastı gitti. Sen onu Durdu mu sanırsın ki laf dinlesin de evde otursun? Ben acımdan ölüyom.

— Neye yollarsın dışarıya?

— Senin karın beni dinler mi? Bir kürek sapını sıyırıp beni dövmediği kaldı. Gayri bu işin sonu geldi Mahmut, bu işin sonu çıktı, geldi.

Bu işin sonunun geldiğini Mahmut da anlıyordu. Neylesin ki karısına tutkundu. Hırsını bu çelimsiz oğlandan çıkarıyordu.

Yine onu kolundan yakalayıp dışarıda, avluda dövmeye davranınca anası bağırmaya başlamıştı:

— Allah'tan korkmaz evlat! Bir damla çocuktan ne istersin? Yıkayıp yuduğunuz, karnını doyurduğunuz mu var? Diri diri anasından ayırdınız, baba oğul hiç merhametiniz yok mu sizin?

— Evin içinde Sabire'ye bir bakan varsa o da Yaşar'dı. Kadın ondan su ister, ıslak bez ister, ayran isterdi. Yattığı yerdeki bağırtılarını bir duyan varsa o da Yaşar olurdu.

O akşam da Halil Efendi kapıdan girdiği zaman karısını bağırırken gördü. Yaşar'ı oğlunun elinden aldı ve:

— Gücün buna mı yetiyor, dedi. Döveceksen Nazmiye'yi döv.

Yine o akşam Durdu boş bakraçla babasının evine varmıştı. Anası Zülfiye yaşlanmıştı iyice. Ama yine de evin işlerini görmeye çalışırdı. Yusuf Efendi tekerciydi. Babadan görme ustaydı ve çok güzel araba tekeri yapardı. Elinden iş gelen bir adam olduğundan takımlarını dağıtmamıştı. Şimdi başka iş için de ona gelenler olurdu. Yaşı yetmişe varmıştı, beli bükülmüştü, ama kimseye el açmadan yaşıyordu işte.

Kızını everirken aldığı on bin kayme ona hiçbir hayır getirmemişti. Kızı varıp geldiği zaman da hiç kahırlanmamış:

— Bu iş belliydi, demişti. İstediler, dilediler aldılar, ama onlara hanım değil, boğaz tokluğuna ırgat gerekliymiş. Burası babanın evi. Bizim senden başka yakınımız yok. Var güle güle otur.

Durdu babasının evine gelince rahata ulaşmıştı. Yusuf Efendi pek varlıklı değildi ama iki ineği, bir eşeği, cevizlikleri, biraz tarlası vardı. Tarlalarını yarıcı ile ekerdi. Zaten ineklerin sütü, yoğurdu, yağı yetiyordu onlara. Evleri Halil Efendi'nin evinden biraz uzakçaydı, ama kızının çektiği sıkıntıyı, nasıl çalıştırıldığını biliyordu Yusf Efendi.

Durdu baba evinde rahat bir uykuya, yiyeceğe kavuştu. Kimse onu işe zorlamıyordu. Kocasının evinde iyiden iyiye erimiş, zayıflamıştı. Şimdi öyle sabahın köründen akşamın karanlığına kadar çalışmak, sonra da azar işitmek yoktu. Bir sıkıntısı varsa o da oğlu, Yaşar'dan ayrılmış olmasıydı.

Yusuf Efendi bunun için:

— Bir çocuğun bakımından ne olacak, diyordu. Gelirse oğlan da başımızla beraber. Çocuk evin şenliğidir.

Halil Efendi de, babası Mahmut da severdi Yaşar'ı. Bir tane erkek evlattı ve torundu. Ama Mahmut'un ağzının tadını kaçırıyordu işte. Nazmiye durmadan zorluyor:

— Oğlanı at anasının başına, diyordu. Doğurduğu gibi baksın.

Ama Mahmut yapamıyordu bunu. Dedesi buna razı değildi. Zaten Nazmiye onları köyde rezil etmişti. Babası başı bağlansın diye kim isterse verecekti, ama Mahmut tutulmuştu bu civelek kadına. Ne iş yapardı, ne de saygısı vardı. Varsa yoksa süslensin, gezsin.

Yaşar o akşam dedesi ve babasıyla sofraya oturmadı. Başına güneş geçmiş olmalıydı ki başı ateş gibi yanıyordu. Halil Efendi zaten zayıf olan bu oğlanın büsbütün hasta olmasından korktu. Anası evden gitti gideli erimişti oğlancık.

Hava kararmış, köyde ışıklar tek tük yanmıştı. Daha Nazmiye yoktu ortada. Mahmut'un canı sıkılıyordu. Aksi gibi oğlan da serilip yatmıştı. Halil Efendi bildiği kadar Yaşar'ın başına ıslak bezler koydu. Kaç kere seslendiyse oğlan kendisini açıp ses vermedi.

Halil Efendi:

— Baksana şuna biyol, dedi. Bu senin oğlun değil mi?

Mahmut:

— Ne hâli varsa görsün, dedi. Varmasaydı güneşin alnında o kadar yola. Anasını görüp de ne idecek? Başı göğe mi irdi?

Halil Efendi:

— Musa Dayı'nın öküzü senden güzel baba olur, dedi. Varsa karı, yoksa karı. Senin başına bir gelecek var.

Yaşar o gece sabaha kadar ateşler içinde yandı durdu. Bir iki defa kuruyan dudaklarından "Ana" diye ses çıkıyordu.

Nazmiye bunu duydukça sinirleniyor:

— At bunu başımdan, diyordu. Davarın orada yemliğe koy, zıbarsın.

Halil Efendi:

— Bana bak, dedi. Oraya konacak biri varsa o da sensin. Bir damla oğlancıktan ne istiyorsun?

Halil Efendi Hoca'yı getirtip okuttu. Hoca okudu ama:

— Bak Halil Efendi, dedi. Bu iş okuyup üfleme işi değil. Sıkıntısı olana, bir kederi olana okunur, iki laf edersin, yüreği rahatlanır. Ama bu oğlancık hasta. Bakamayacaksınız, neye anasından ayırır, evinizde hırpalar durursunuz? Nazmiye bu oğlana analık mı eder?

— Hoca, sen de işi uzattın gayri.

Hoca:

— Bir laf ederler, dedi. Söylesem tesiri yok, sussam gönül razı değil. Suçlu insan, suçunu başkalarından dinlemek istemez. Gelgelelim olan biten ortada. Başına belayı satın aldın sen. Babasının başından atmak için bedavadan vereceği kıza üstelik yirmi beş bin kağıt saydın. Nesine? Yolsuzluğuna mı? Bu kadın sana gelin geldi geleli evine uğrayan bir komşu kaldı mı?

Mahmut'a söyledi, Mahmut babasını dinlemedi. İhtiyar adam köydeki sağlık memuruna götürdü oğlanı. Sağlık memuru baktı baktı:

— Bu benim işim değil Halil Efendi, dedi. Bu hekim işi.

Halil Efendi:

— Sen anlarsın, dedi. Ceremesi neyse veririm, bir iğne vur.

Sağlık uzmanı çocuğu evirdi çevirdi, yüreğini kuvvetlendirecek bir iğne vurdu. Oğlan o gün, akşama doğru biraz gözlerini açtı. Ama kımıldayacak gücü yoktu. Sabire Kadın'ın ayak ucunda soluk soluğa yatıyordu. Yemedi, içmedi, ne uyudu, ne uyandı.

Bu sıkıntılı durum bir iki gün sürdü. Nazmiye bir aralık odasında türkü çığırmaya kalkmış, Halil Efendi dikilmişti kapıya:

— Şavkından odalara sığamıyorsun öyle mi, diye bağırdı. Git bubanın evinde öt. Bilmiyor musun, hasta var?

Nazmiye şirret şirret:

— Beter olsun, dedi. Bu evde türkü de mi çığrılmaz?

Halil Efendi:

— Sus be kadın, dedi. Alırım şimdi seni ayağımın altına!

Mahmut ne işe bakar, ne hasta oğlana bakardı. Kapının dışında durmadan cigara içer, dişlerini gıcırdatırdı. Nazmiye iyiydi, hoştu, onu severdi, gelgelelim, kendisinden başka bir kula başını çevirip bakmaz, biri ölecek olsa, bir kaşık su vermezdi. Öylesine hain, öylesine acımasız, umursamazdı.

Bir iki defa babasının evine gitmişti. Fakat ne babası ona yüz veriyordu ne anası. Bir lokma yemek bile vermek istemezlerdi. Kendilerini rezil ettiği gibi Halil Efendi'nin ailesini de rezil etmişti.

Mahmut, babasına vardı:

— Buba, dedi. Bu işin sonu kötü olacak. Birkaç kuruş vir de ben bu kadını alıp şehre varayım.

Halil Efendi:

— Ne ideceksin şehirde, dedi.

— Orada bir iş tutarım, kadın da yola gelir.

— Mahmut, bu kadından sana hayır yok. Havaslandın aldın, yeter gayri. Çöz ayağının bağını, dilediği yere varsın.

Mahmut:

— Edemem buba, dedi. Kıyarım kendime.

Halil Efendi:

— Bunu bugün değilse yarın yapacaksın, dedi. Var sarı öküzün danasını al, pazara götür, sat, parasıyla var git dilediğin yere.

Mahmut dananın boynuna bir ip takıp aldı, gitti. Halil Efendi de kir pas içinde yatan oğlanın hastalığı yüzünden kahveye varamıyordu.

Yaşar üç gün, yemedi, içmedi, yattı. Sonra gözlerini açtı, cansız bakıyordu. İçindeki can ışığı sönmüş gibiydi.

Mahmut da aza çoğa bakmadan danayı satmış, Nazmiye'yi alıp gitmişti. Gözü hasta oğlunu görmemişti. Halil Efendi arkasından:

— Sen de buba mısın be, diye söylendi. Sen buba olursan köpekler de buba olur gayri, demiş çocuğu anasına yollamıştı.

Yusuf Efendi torununa bakmış bakmış:

— Durdu, demişti. Bu oğlan beş yaşını mı sürüyor?

Durdu:

— He buba, dedi. O kadar var.

— Buna bakarsan üç yaşında bile yok.

— Ben üç yaşında bıraktım buba. O zamandan bu yana ne boylanmış, ne etlenmiş.

Zülfiye Hanım da torununa acıyarak bakmıştı. Oğlan hakikaten bitkindi. Bu duruma gelmese Halil Efendi onu bir ırgatın kucağına verip anasına yollamazdı.

Yusuf Efendi:

— Gayri sen buna bak Durdu, dedi. Anan yapabildiğince yapsın aşı neyi. Bu oğlanın imlası çatılır mı bilmem. Allah bu.

Yaşar zar zor süt içiyor, yoğurt yiyor, güpegündüz anasının kucağında uyuyor, bu uyku arasında eli ayağı, yüzü seyiriyor, bazen bağırıyor, sonra yine sakin sakin uyuyor, elini ayağını koyuveriyordu.

Durdu, onu sedirin üstüne bırakacak olsa, hemen gözlerini açıyor, ağlamaya başlıyordu.

Halil Efendi yarım torba tarhana ile bir bakraç yoğurt yollamıştı bir ırgatla. Yusuf Efendi:

— Bunlar ne olacak ki, diye sordu.

— Yaşar'a yedirsinler, dedi.

Yusuf Efendi:

— Bana bak oğlum, dedi. Ben torunuma yedirecek yoğurt da bulurum, tarhana da. Sen al bunları gerisin geriye götür.

— Ağa bana çıkışır.

— Orasını ben bilemem.

Bir daha Halil Efendi'den ses çıkmadı. Yusuf Efendi kahveye çıkmıyordu. Çıksa da kendi mahallerindeki Kuşlu Kahve'ye varıyordu. Orada evin hâlinden, konu komşudan söz etmezdi. Gün görmüş, edep erkân öğrenmiş adamdı. Sonra

kimsenin yardımına gerek duymuyordu. İki inek yetiyordu evin geçimi için. Yıldan yıla da bağdan ve kozlardan epeyce bir para alıyordu. Durdu başak toplamaya kalktığı için ona kızmış, çatmıştı:

— Elin tarlasına dökülmüş taneleri toplayacak kadar yoksul muyuz Durdu? Elimizi böğrümüze attığımız zaman elimiz az çok bir paraya değer.

Durdu çok sıkılmış:

— Buba, demişti. Canım durmuyor. Bir işin ucundan tutayım derim. Benim yuvam yıkıldı, başına dert oldum yeniden.

— Sen bana dert olmadın Durdu. Kısmet böyleymiş. Kocadan boyunun ölçüsünü aldın. Gayri otur oturduğun yerde, biraz anana yardımcı ol. Kadının yanı beli ağrıyor.

Yusuf Efendi'nin evi üç odalıydı. Ayrıca ambarı, kümesi ve evinin önünde bir bahçesi ve hayvan damı vardı. Durdu kızlığını geçirdiği bu evde, gelir gelmez yeniden rahata kavuşmuştu. İstediği kadar yiyor, istediği kadar uyuyordu. Dört yıl evliliği sırasında yanıp kavrulan vücudu rahata eriştikçe tazeleniyor, canlanıyor gibiydi.

Bir derdi varsa Yaşar'dı. Oğlan kendisine düşkündü. Oradayken bulup buluşturup kendi nafakasından keser, ona yedirirdi.

Mahmut onu odasından atmıştı. Gayri aklında fikrinde Nazmiye vardı. Ne karı görüyordu gözü, ne evlat, ne de iş. Bütün gün aylak geziyor, şurada, burada dolanıyordu.

Şimdi Yaşar gelmişti yanına. Oğlan bitmişti. Kurumuş, kararıp kalmıştı. Yusuf Efendi onun ayağının boyunu alarak bir gidenle kasabadan kundura ısmarladı. Büyükanası da bir pantalonla bir gömlek dikti.

Yaşar anasının kucağında dalıyor, bir aralık gözlerini açtıkça göğsünün üstüne koyduğu ayakkabılarını arıyordu. Onları hâlsiz parmaklarıyla okşuyor ve gözleriyle seviyordu.

Yusuf Efendi:

— Gayri davran be oğlum Yaşar, diyordu. Kunduralarını gey. Bak koca nine sana pantolla mintan da dikmiş. Hele bir geyin de görelim.

Köye, aşı için gelen doktora da göstermişlerdi onu.

— Çok zayıf, demişti. Fazla güneşe çıkarmayın. İyi besleyin, bol bol uyusun.

Kuvvetlenmesi için ilaçlar da yazmıştı.

Yaşar artık anasının kuru, zayıf kucağındaydı. Biribirlerini ısıtıyorlardı. Bu hastalık iki ay kadar sürdü. Yaşar, yavaş yavaş toparlandı, yine anasının peşini bırakmıyordu ama yiyor, içiyor, gece sabahlara kadar derin uyuyordu. Durdu kalkıp kalkıp onun yüzüne bakıyor, iyiliğinden emin olmak istiyordu.

Yaşar konuşmaya da başladı. Babasının, Nazmiye'nin kendisini nasıl dövdüklerini anlatıyordu. Bu arada:

— Ana diyordu. Sabire Ana nice oldu dersin? Fukara kadın, hep yatıyor.

Ne yapsındı Durdu? O yatalak kadına bir çocuk gibi bakmış, yıkamış, paklamış, yedirmişti ama yine bağırırdı:

— Durdu, sağır kulağın duymaz mı hiç? Yaşı yirde sayılasıca.

Durdu bu bedduaları hatırlıyordu. Ama şimdi oğlan başka türlü anlatıyordu:

— Ana, hep ağlar o koca nine. Aşını vermezler, temizliğine bakmazlar. Odasına girsen kokudan burnun düşer. Hep bağırır: "Durdu gızım, nerelerdesin, iki elin kanda olsa var yanıma, bak ben neler çekerim. Bunlar beni öldürecek."

Kadıncağız, bunları kaç defa tekrarlamıştı ki, oğlanın bir bir aklında kalmıştı. Bu yaşlı kadını belki seviyordu. Ona su götürür, ıslak bez götürür, yemek yediği kabı önünden alırdı.

Yusuf Efendi kızı, torunu evine geldi diye hiç sarsılmadı. Allah herkesin kısmetini verirdi. Yaşar geldikten sonra kasa-

badan bir araba gelmiş, aylardan beri yapılmış, çemberlenmiş olan tekerlerden ikisini almıştı.

Yusuf Efendi tekerleri kışın yapardı. Tekerleğin yatağını hazır alır, buna bir göbek geçirir, bir köşeye sakladığı, kuru ve iyice tavlanmış ağaçlardan çubukları ve ispitleri yapar, sonra çemberletirdi.

Kolay iş değildi bu. Onun yaptığı tekerler hiçbir zaman dönerken salgı yapmazdı. Kasabadan, şehirden varırlardı onun yanına. Kekikçi Yusuf diye ararlardı onu.

Bilmeyenler köye Keklikdüzü, derler. Aslında o bölgelerde keklik yoktur. Yusuf Efendi babasından beri bilir ki, köyün asıl adı Kekikdüzü'dür. Eskiler anlatırlar. Köyün yakınlarında kekik otu bitermiş. Sonradan bu kekik otlarının yerleri bellenmiş, başka ekinler ekilmiş, kekik ortadan kalkmış.

Yusuf Efendi kendi bahçesinin ve bağının kenarındaki tarlada bu kekiklerin yetişmesini ister. Kendiliğinden biten bu kekikleri en çok kasaplar ister ve tüccar alıp şehirlerde satar.

Toplama çağı gelince, Yusuf Efendi tarlasının kekiklerini şehre kadar götürür, bazen evlerdeki müşterilerine, çoğu zaman da tüccara ve kasaplara satar. Bu kekik otunu kurutup elekten geçirir, pirzolaya ekerler, ayrıca bunu kaynatıp öz suyunu alır ve hekimlikte de kullanırlar.

Yusuf Efendi bundan epeyce bir para kazanır. Kekik otlarını üretmeye de çalışır. Bunu babasından öğrenmiştir.

İhtiyar adamın bir de eşeği vardır. Şehre onunla gider. İyi bakar eşeğine. Onu yıpratmaz, sık sık nallarını yoklatır. Tımarına bakar, bu tımar sırasında ıslak bir çaputla göz kenarlarını, burun deliklerinin çevresini siler. Eşek buna çok alışıktır.

Köye gelirken, yol üstündeki söğütlü çeşmeden sonra bir yokuş vardır. Burada arabalar ve hayvanlar zorlanır.

Yusuf Efendi, tarlasında yetişen kekikleri toplayıp satardı.

Bir gün Yusuf Efendi köye dönerken yokuşun yarısında mola veren hemşehrilerine rastlamıştı. Arabanın tekerlerinin altına birer taş koymuş, hayvanları dinlendiriyorlardı.

Yusuf Efendi eşeğinin yularını arkasına doğru tutarak ağır ağır yokuşu çıkıp köylülerin yanına varmıştı. Onlardan biri seslenmişti:

— Yusuf Efendi be, sen bu eşekle sırat köprüsünden mi geçeceksin?

Yusuf Efendi:

— Neden gerekti bu laf, dedi.

Adam güldü:

— Öyle ya, dedi. Bu yaşa gelmişsin, elinde eşek varken binmiyor, bu yokuşu yürüyerek çıkıyorsun.

Yusuf Efendi:

— Oğul, dedi. Eşeği de Allah yarattı. Onun da canı var.

— Ya senin canın yok mu Ağa'm?

— Benim de canım var. Ama şehirden beri bu hayvan beni taşıyor. Az buz yol mu? Aşağıda söğütlü çeşmede biraz dinlendik. Şimdi dizimde derman varken çıkıyorum işte. Bu eşek de var bir on iki yaşında. Eşeklere göre bu yaş ihtiyarlıktır.

Yusuf Efendi'nin eşeğini zorlamayıp yokuşu yaya çıkması köyde söylenip durmuş, birçoğu adamı övmüşlerdi.

Zaten iyiliksever, yüreği yumuşak olan bu adam, gün sıcağında bağını bellemek için tuttuğu bir iki ırgata bir güğüm ayran götürür, hava pek harlı ise:

— Oğullar, derdi. Hele bir soluk alın bakalım.

Bağın bir köşesindeki çardağın altına girer, işçileri de çağırır, onlara ayrandan başka cigara da verir, dinlenmelerine yol açardı. Bu yüzden böyle bağı bahçesi olmayıp şunun bunun işinde çalışan boş ırgatlar onun yanında, onun tarlasında severek çalışırlardı.

Ama Halil Efendi, kan tere batmış işçileri uzaktan gözler, yanlarına varıp bağırırdı:

— Aldığınız para gözünüze dizinize dursun, buraya yarenlik etmek için mi geldiniz. Tövbe olsun keserim hakkınızı. Ben Yusuf Efendi gibi enayi değilim.

Fakat öteki köylüler gibi o da tembeldi. Çoğu ormanla ve hayvancılıkla geçinen bu adamlar hemen her hasat vakti ekin biçmeyi geciktirir, ya bir dolu yağıp tarlaları su basarak ekin

toprağa karışır, ya da geç kalınca başaklardan taneler saçılır, bütün ekin kara kargalara ya da sığırcık kuşlarına yarardı.

O kadar eli sıkı olduğu hâlde bu işi Halil Efendi de yapar, sonra kahvede yanıp yakınırdı:

— Toprağa saçtığımız kadar ekin alamadık. Güneş kavurup gitmiş. Orağı çaldın mı başaklarda bir tane kalmıyor.

Bazı tarlasız, fakir fukara, dul kadınlar, küçük çocuklar, kargaları kışkışlar, sığırcık kuşlarına sopa sallar, başak toplamaya giderlerdi.

Öte yanda, Halil Efendi, oğlu ve gelini evden çıkıp gidince köyden bir kadını Yusuf Efendi'nin evine yollamıştı. Kadın:

— Durdu, diye ünledi. Bak hele Durdu. Kayınbuban seni çığırır.

Durdu çocuğun elinden tutarak kapıya çıktı:

— Sen misin Selime Abla, dedi.

— Benim ya, dedi kadın. Kayınbuban çığırır seni.

Durdu:

— Nidecekmiş beni, dedi.

— Nazmiye ile Mahmut şehre vardılar ya.

— Eeee?

— İşte ev yalnız. Seni çığırır.

— Bana bak Selime Abla. Ben gayri o eve varmam. Mahmut'un belediye nikâhlı karısı var. Nidecekmiş beni Halil Efendi? Bedavadan hizmetçi mi? Yok öyle şey. Gayri maymun açtı gözünü. Ben dört yıl çok kahır çektim, çok açlık çektim. Ben de şu oğlancık da canımızı gücünen kurtardık.

Kadın:

— Bana bak Durdu, dedi. Kulak vir bağa. Sabire kadın yatalak. Sabire kadın yığılıp kalmış, bilmez misin? Kim bakacak ona? Senden irençberlik istemezler. Yidiğin önünde

yimediğin ardında. Hastaya bak yeter. Baktın gördün sana ağır gelir durmaz gelirsin bubanın yanına.

Durdu:

— Yok gayri, dedi. Ben bilirim onları. On bin lira virmiş bubama. Bir ırgat bugün en kötüsü iki yüz kağıda çalışır. Ayda altı bin kağıt yapar. Yılda yetmiş iki bin, dört yılda ikiyüz seksen sekiz bin kağıt. Biz karılık etmedik, ırgatlık ettik. Virdiği ağırlık dilinden düşmez. Onlar değil mi beni evlerinden atan? Ne zoruma.

— Sevaptur Durdu.

— Bana günah değil miydi Abla? Sevabı başkaları kazansın. Bunca dul kadın var köyde.

— Sabire seni istermiş.

— Onu da bilirim, onun da az bedduasını almadım.

Kadın çıkıp gitmiş. Halil Efendi muhtara başvurarak dava açacağını söylemiş, uyanık bir adam olan muhtar da:

— Sen ne konuşuyorsun Halil Efendi, demişti. Mahmut o Nazmiye'yi aldı alalı ben Durdu'nun kaydına dul diye yazdım kırmızı kalem ilen. Kanun var, nizam var, kimi dava edeceksin?

Halil Efendi, Durdu'yu eve alamayınca köyden yaşlı bir dul kadın almıştı. Bu kadın bir ay ya durdu, ya durmadı.

— Ben bu işin altından kalkamam Ağa. Çocuk değil ki kaldırıp koparayım. Sen eline beline kuvvetli birini bul.

Mahmut'a gelince, sözde şehirde biriyle ortak olarak dükkân açmış, para gerekmiş, şu kadar parayı acele bekliyor.

Böyle şeylere Halil Efendi'nin karnı toktu. O zamana kadar oğlundan en küçük bir yardım görmemişti. Mektuplarına karşılık bile vermiyordu.

Durdu'ya gelince, oğlan yemeye, içmeye, uyumaya başlayınca onun da içi rahat etmiş, kendisini toparlamıştı. Gayri ana kız çok iyi geçiniyorlardı. Zülfiye marifetli bir kadındı. El

işlerini, yemekleri, hamur işlerini çok iyi bilirdi. Şimdi Yusuf Efendi sık sık:

— Hatun diyordu. Şöyle bolcana bir sütlü börek yap da yiyelim.

Eh, o yaştan sonra insanın canı ne ister! Elbette yiyeceğe düşeceklerdi. Kış gelip kar bastırınca, her yemekte tarhana çorbası, etli bir sebze, ya erişte ya börek eksik olmaz olmuştu. Çay ibriği hep ocağa sürülü duruyordu. Odalardan birinde, Yusuf Efendi tekerlek ispitlerini yontuyor, tekerin göbeğine parmakları alıştırıyor, Yaşar da onu seyrediyordu.

Çocuğun gelişinden Yusuf Efendi memnundu. Ona küçük bir arkadaş olmuştu Yaşar, saf saf sorularla adamı güldürüyordu. Durdu sık sık soruyordu:

— Neye güldün buba, oğlan yine bir şey mi sorar sana?

Durdu neşeliydi artık. Etlenmiş, butlanmış, anasının yaptığı elbiselere sığmaz olmuştu.

Yusuf Efendi, Çarşıboyu dedikleri yolda, birkaç dükkân arasında bir manav dükkânı açmıştı. Yoldan geçip kahveye gidenler ona uzaktan selam veriyorlardı. Köyün mescidi, hemen orada, dükkânın karşısındaydı.

İhtiyar adam, elinden iş geldiği için, iki dükkân arasındaki bu iki kulaç genişliğindeki arsa parçasını satın almış. Üstüne bir dam, üç yanına duvar çekmiş, duvarlara da gereğine göre raflar yapmıştı.

Köyde öyle çokluk sebze yenmezdi. Ama beş öğretmen ailesi vardı. Bir de sağlık uzmanıyla, köyün hocası kasabalı adamlardı. Komşular:

— Milletin bahçesi, bahçesinde; elması, armudu, cevizi, üzümü var, kim varır da dükkânından alışveriş yapar, diye gülüyorlardı.

Ama Yusuf Efendi akıllı ve işini bilen bir kimseydi. Gülenlere o da gülmüş bildiğinden şaşmamış, dükkanını düzene

koymuştu. Kapıya yakın bir yerde, oturduğu koltuk, yanında küçük bir alışveriş tezgâhı ve bu tezgâhın üstünde bir terazi, altında da para çekmecesi vardı.

Çarşı boyunca bir kasap, bir nalbant, bir kunduracı, bir bakkal ve bir de incik boncuk satan, iğne, tire, zarf, kâğıt satan dükkân vardı.

Kahvede oturanlar uzaktan uzağa Yusuf Efendi'nin dükkânını gözlüyorlardı. Yalnız öğretmenlerin aileleri değil, köydeki yerli kadınlar da geliyordu dükkâna. Maydanoz, dereotu, nane, ıhlamur çiçeği, limon, karbonat, mevsimine göre kabak, taze fasulye, domates, hıyar ve bu arada kekik otu gibi şeyler alıyorlardı.

Yusuf Efendi, ucuzcuydu. Bir demet maydanozu beş kâğıda almayanlar, onu pahacılıkla suçlayanlar, şöyle kasabada bir dolanıp neyin ne ettiğini öğrendiler mi, gelip haber veriyorlardı:

— Yusuf Efendi bir demet naneye on kâğıt istiyorlar kasabada. Sen beşe veriyorsun. Sermayeyi kediye yükleyeceksin.

Yusuf Efendi:

— Benim kedi çok sermaye kaldırır, diyordu. Dert etme sen.

Alışveriş çabucak yoluna girmişti. Yusuf Efendi de öteki dükkânlarda satılmayan nesneleri alıp getiriyor, bir şey almaya gelenlere:

— Kulağında bulunsun, gerekirse diş macunu, karbonat, aspirin, saç tarağı da var bende, diyordu.

İşi gücü yok ya... Halil Efendi de geçiyordu her sabah dükkânın önünden. Geçerken de bıyık altından gülüyordu:

— Pazar ola dünürüm.

Yusuf Efendi eliyle bir selam veriyor, ses çıkartmıyordu. Ama adam huysuz ve başkalarına kötülük etmeyi sevenlerdendi.

— Bakıyorum, sinek avlıyorsun, diyordu.

Yusuf Efendi bu defa:

— Boş durmaktan hayırlıdır, diyordu.

— Satış oluyor mu bari?

— Allah bin bereket versin.

— Bu yaştan sonra da böyle işlere karışacak kadar sıkıntın mı var?

— Allah'a bin şükür, kimseye muhtaç değilim. İşte iş olsun diye açtım dükkânı.

Bir insan paralı oldu mu ötekiler ondan çekinir, ister istemez saygılı davranırlar. Halil Efendi'nin kötülüklerini, elinin sıklığını bilirlerdi. Birçok işçinin onda alacağı vardı. Ama bu alacakların üstüne birer bardak su içmişlerdi.

Halil Efendi'yi saymayan bir kadın, bir de çocuk vardı. Bir gün Yusuf Efendi'nin kızı Durdu gelmişti dükkâna. Yusuf Efendi kızının istediği naylon iplikle saç tarağını verirken Halil Efendi çıkıp gelmişti oraya. Bakmış bakmış, tepe tepe kullandıkları gelininin bayağı gençleşmiş, eti budu yerine gelmiş, yüzüne bakılır olduğunu görünce şaşmış da kalmıştı.

— Durdu, diye seslendi. Ben senin bubalığın değil miyim? Neye aşnalık etmezsin be kızım?

Durdu dişlerini sıkarak:

— Sen var gelinin Nazmiye ile söyleş, dedi.

— Durdu, ananda altının kaldı, varıp alsana?

— Sizden gelecek hayır Allah'tan gelsin. Benim her bir şeyim var, Allah'a şükür.

Durdu alacağını almış, yürüyüp gitmişti. İki yandaki dükkânlardan çıkanlar da bu konuşmayı duymuşlardı. Halil Efendi yürüyüp gideceğine söylenmeye başladı:

— Dünür, sen şımarttın bu Durdu'yu. Yoksam böyle laflar dimezdi.

Yusuf Efendi:

— Durdu da, oğlan da evime geldiler, yeni yeni karınları doydu. Et can tuttular, dedi. Allah bir kulunu senin evine düşürmesin. Gelinin Nazmiye'yi tarlaya sürsene, göreyim seni. Senin gücün gariplere yeter.

Hani Yusuf Efendi de lafını bilir, söylediği zaman tam can alacak yerine oturturdu. Halil Efendi gittikçe lafa batacağını anlamış, başını sağa sola sallayıp çekip gitmişti:

Komşular:

— Eyi dedin Yusuf Efendi, dediler.

Yusuf Efendi:

— Ben söylemedim, dedi. Kendisi söyletti. Yaptıklarını bilmez gibi gelmiş de laf eder.

Daha sonra, anası evden ayrılınca oğlan kötülemiş, yatıp kalmıştı. Şimdi vardı yedi yaşında. Yusuf Efendi onu okula yazdırmıştı. Yaşar anasının da yardımı ile okumayı sökmüş, ikinci sınıfa geçmişti.

Oğlancığın artık ayağında ayakkabı, pantolon, üstünde beyaz yakalı kara okul gömleği vardı. Eli ayağı temizdi. Bayağı güzel çocuktu. Yemiş, içmiş, kendisini toparlamış, yanakları gül gül kızarmıştı. Artık ağzı burnu çıbanlı, dudakları uçuklu değildi.

Tatil olunca varıp dedesinin dükkânında çalışmaya başlamıştı. Halil Efendi bir sabah dükkânın önünde durarak seslendi.

— Yaşar, ben senin buban değil miyim?

Oğlan ses etmedi. Halil Efendi:

— Varıp el öpmek yok mu, dedi. Ben sana ne ettim oğlan?

—Yaşar, kendisine öğretilmiş gibi:

— Anama ettikleriniz yetti, demişti.

Halil Efendi, içinde bir kırgınlık duydu. Yürüdü gitti. Kahvede bir süre ağzını bıçak açmadı. Kahveci iki kez varmıştı yanına:

— Ağa'm, ne içecektin?

Sonunda Halil Efendi:

— Ben içtim içeceğim kadar, dedi. El oğlanları, el kızları koşup elime yapışırlarken benim torunum yüzüme bile bakmaz.

Hoca Tahsin Efendi:

— Eee Halil Efendi, dedi. Etme bulma dünyası. Bunlara az mı ettiniz?

Halil Efendi:

— Ne ettik, dedi.

— Daha ne edecektiniz, dedi Hoca. Irgat gibi sabahtan akşama dek kim çalıştı tarlalarında? Sabire kadına kim baktı, kim yorgun argın varıp evin aşını pişirdi? Bütün komşular söyler bunu.

Halil Efendi:

— Oğlan tutmadı bu kadını, dedi. Ben nideyim?

— Ne ideceksin, ırgat et.

Halil Efendi verecek karşılık bulamayınca:

— Hoca, dedi. Sende de saygı kalmamış gayri. Benden ne istersin?

Tahsin Efendi:

— Ne istesem verirsin sanki, dedi. Sen vericilerden değil, alıcılardansın. Uçan kuşun senden alacağı vardır. Bu yaşa varmışsın, gayri biraz kendini çek çevir.

Yusuf Efendi, kendisine anlatmak isterlerse bu gibi söylentilere kulağını tıkar, elini sallardı:

— Bilirim bilirim, yeter, bana dimeyin.

Dükkân işliyordu. Tereyağı, yumurta, cin mısırı, mevsimine göre çok çeşitli yemiş, dut ve hıyar çok satılıyordu. Bazen öğretmenler, bazen aileleri gelirdi dükkâna. Onlar memleketlerinde salatalığa, kırmızı turpa, taze soğana, maydanoza alışmışlardı.

Yusuf Efendi evinin bahçesine bunlardan ekiyor, dikiyor, yetiştiriyordu. Nihayet bir evin işinden ne olacak? İki ineğe bakıldıktan sonra Zülfiye kadınla kızı Durdu sebzeleri, çiçekleri suluyordu.

Yusuf Efendi ayrıca zevk sahibi adamdı. İyi gül, sardunya, ıtırşahi, karanfil gibi çiçekleri üretiyor, bunlardan bir kısmını dükkânda bulunduruyordu. Dükkâna gelen bazı öğretmenler alay ederlerdi:

— Dede Bey, şu gülü mü koklasam, yoksa hıyarı mı?

Gülüşürlerdi. Hemen hemen haftada bir iki saksı çiçek de satıyordu. Kasabadan çiçek tohumları da alıp getiriyor, ekiyordu.

Yaşar, öğretmenlerin ısmarladığı tereyağı, taze yumurta, kese yoğurdu gibi şeyleri evlerine kadar götürüyor, böylece dedesine yardım ediyordu.

Köyde mısır ekilir, satılırdı. Ama cin mısırı ekmezlerdi. Bu dikenli gibi ve beyaz renkteki ufak mısır çok güzel patlar, hafif yağlanmış bir tencere içinde küçücük taneler beyaz gülcükler gibi açılırdı.

Kış aylarında, herkesin evine kapandığı, sokak gezintileri, bazen komşulukların bile ortadan kalktığı karlı havalarda, kış gecelerinin eğlencesi bu mısır patlağı idi. Bunu yerliler kadar öğretmen aileleri de seviyorlardı.

Yusuf Efendi, yazın önü tamamıyla açık bulunan dükkâna camekân yapmış ve küçük bir saç soba ile dükkânını güzelce

ısıtmaya başlamıştı. Müşteri içeriye girer, sobanın sıcağına doğru ellerini uzatıp ovuşturur:

— Ne soğuk, ne soğuk, derdi.

Köyde, herkes birçok şeyi kendisi için yapardı. Yeyip içeklerini ambarlarına, küplerine, tenekelerine doldurur, dışarıdan yalnız tuz, şeker ve sigara alırlardı.

Birçoğu pekâlâ cin mısırı yetiştirebilirdi ama üşeniyorlardı. Hazırı varken kim uğraşacak?

Yusuf Efendi, kışın maydanoz ve çiçekleri odalardan birinin penceresi önüne alıyordu. Onun tavukları da bütün kış yumurtladı. Çünkü hayvanlara iyi bakılır ve ayakları ıslanmazdı.

Yaşar, biraz boylanmış ve gücü kuvveti de yerine gelmişti. Artık çok erken kalkıyor, elini yüzünü yıkadıktan sonra hayvanlara bakmaya gidiyor. Onların altlarını temizliyordu, köydeki bütün çocuklara olduğu gibi, Yaşar'a da iş düşüyordu.

Dedesine yardım eder, eve yardım eder, okulda, çalışır, öğretmenleri memnun eder, ama akşam oldu mu, pek küçüklüğünde hasretini çektiği ana kucağına sığınır, Durdu'ya sarılır, rahat rahat uyurdu.

Durdu, evlilik hayatının meyvesi olan bu oğlancığın sevgisine büyük bir önem veriyor ve anasının:

— Durdu, daha yaşın ne başın ne? Al yakışırken, el bakışırken bir kocaya git. Genç kadın erkeksiz olmaz, demesine karşı:

— Neme gerek koca benim, diyordu. Oğlumu büyütürüm, irahatıma bakarım. Ben kocadan aldım boyumun ölçüsünü.

Garip değil mi, Durdu daha otuzuna varmamıştı. Birçok genç kızdan, yeni gelinden daha sağlıklı, daha gösterişliydi. Sağdan, soldan, yaşlı adamlar çıkıyor:

— Yusuf Efendi, diyorlardı. Durdu'yu evlendirmeye niyetin yok mu?

Yusuf Efendi ortaya sürülecek teklifleri önlüyordu.

— Geçti artık Durdu'dan. Kocaya gerek yok.

— Yusuf Efendi, demir tavında, güzel çağında gerek. İnsan biteviye kalmaz. Yıllar geçer, alıcı çıkmaz.

— Bizim satılık malımız yok komşu.

Yusuf Efendi'nin evine de gelenler oluyor. Durdu'yu evlendirmek istiyor ve bunu bir sevap olarak yapacaklarını anlatıyorlardı.

— Zülfiye Hanım, sen yaşlısın. Yusuf Efendi de yaşlı. Size bir hâl olursa bu taze tek başına kalır. İlerisini düşünmek lazım.

Zülfiye Hanım da köyün hatırını saydığı bir kadındı. Konuşmayı bilir ve komşularını iyi seçerdi.

— Bir entarilik basma için şunun bunun oğluna kız bulmaya çalışanlardan olmayınız komşu. Bu işin sevabından çok sorumluluğu, günahı vardır. Durdu'yu yeniden ateşin içine sokamayız. Biz öldükten sonra, hiç kimsesi olmazsa Allah'ı vardır.

Durdu evlilik yaşantısında çektiklerini unutamazdı. Hele oğlunun kendisini görmek için tarlalara gelip de sokulması gözlerinin önünden gitmiyordu. Karakuşların topladıkları ekinlerden o da bakraca doldurmuştu. Buna babasının ihtiyacı yoktu ama Durdu da oğlunu görmek ümidiyle küçük çocukların oynadığı o yanlara gitmişti.

Mahmut'un oğlanı dürtükleyip bakraca da ayağı ile vurmasını hiç unutamazdı. İçinden bir ah etmişti ki, ateş olsa yakardı Mahmut'u.

Böylece günler birer birer geçip karların arkası kesilip soğuklar da kırılmaya başladığı zaman, tarlada, ormanda ve bahçelerde bir uyanma da başlar. Yusuf Efendi'nin evinin

önündeki bahçede çok çeşitli ağaç vardı. Ama o en çok elma ağacını severdi. Onun altında, onun gölgesinde oturur, sırtını bu ağacın gövdesine dayar. Eliyle okşardı ağacı:

— Yaşar, bu ağacı görüyor musun, bu ağacı? Ben bunu diktiğimde senin kadar ya vardım, ya yoktum! Toprağı ben eştim. Fidanı ben oturttum çukura. Sonra gübreli toprakla doldurdum çukuru. Ayağımla da bastım ki toprakta hava kalmaya. Sonra da bir güzel suladım.

Yaşar yeni görmüş gibi ağaca bakıyordu. Yusuf Efendi:

— İşte böyle oğul, diyordu. Şimdi vardır altmış iki, altmış üç yaşında. Bin yıl kadar yaşasın. Bu benim kızımdır, biliyor musun, kızım? Onu ben yetiştirdim.

Durdu, sokaktan oğlunu yakalayıp evine götürüp döven Halil Efendi'den oğlunu kurtarmış fakat ona karşı çok hırslı ve sinirli olmuştu. Zülfiye, ağırbaşlı olan kocasına işaret etti. O günden sonra Durdu oğlunu her sabah okula götürmeye ve paydos saatinde de almaya başladı.

Halil Efendi bir zaman ortalıkta görünmedi. Onun kasabaya vardığını, dava açmak istediğini duydular. Mahkeme dilekçesini kabul etmemiş:

— Oğlun ortada yok, Yaşar anasının yanında, okula gidiyor. Senin evinde hastana bakacak adam bile yokken oğlanı ne diye istersin? O zaten anasına düşer, demişler.

Yaşar bu olaydan sonra bir kat daha düşmüştü anasına. Ona ayrı yatak yapıldığı hâlde yatmaz, anasına varır, ona sarılırdı. Gündüzleri de okuldan gelince anasının yanından ayrılmıyor, o ne iş yaparsa o da yardım ediyordu.

Halil Efendi kahvede, şurada burada "Evimi bastı, kapımı kırdı." diye söyleniyordu. Ayrıca Yusuf Efendi'nin dükkânına da uğramış:

— Bana bak tekerci, demişti. Kızının kırdığı kapımı yaptır, yoksam ben bilirim sana edeceğimi.

Yusuf Efendi:

— Senden bu köyde bir kula hayır gelmemiştir, dedi. Var elinden geleni ardına koma. İrezil ettin kendini bütün köye.

Böyle demişti ama, komşusu nalbantı yollamıştı Halil Efendi'nin evine. Kapının kırıldığı falan yoktu. Kilidin dili fırlamıştı. Nalbant kilidi onardı ve gelip Yusuf Efendi'ye haber verdi.

Şimdi Halil Efendi ne yapsındı? Kime, nerede çatmalıydı? Oğlu durmadan mektup yazıyor, para istiyordu. Bütün komşularla arası açıktı. Kahveye vardığı zaman selamını alan gittikçe azalıyordu.

Kahveci bir aralık herkesin içinde:

— Halil Efendi, demişti. Şu çay paralarını bir ödesen gayri.

Adam celallendi:

— Ne çay parası, benim sana borcum yok. Verdim ya.

Kahveci ocağın yanındaki tebeşir çizgilerini göstermişti:

— Bunları başkası içmedi Halil Efendi. Senin eski âdetindir. Borcunu vermez, vermez, eskitir, unutturmaya çalışır, sonra da inkâr edersin.

Halil Efendi olduğu yerde dikildi:

— Bana bak, dedi. Ben tekerci Yusuf değilim.

Kahveci:

— Keşke tekerci Yusuf Efendi kadar dürüst olsaydın, dedi. Bak buradaki çizgileri siliyorum. Ama bundan sonra sana bir bardak da çay vermeyeceğim.

Köylerde böyle şeyler olur. Açıkgöz, para arsızı, eli sıkı insanlar da bulunur. Halil Efendi onlardan biriydi. Artık Yusuf Efendi ile 'tekerci, manav' gibi sözlerle alay edip onu aşağılamaya çalışırken, karşısındakiler:

— Allah selamet versin, tuttuğunu altın etsin, namuslu adamdır, diyorlardı.

Manav dükkânı yavaş yavaş büyümüş, köyün ihtiyacı olan terlik, çorap, mendil, kurdele, şerit lastik, daha sonra da kolonya, diş fırçası, çatal, bıçak gibi şeyler de satılmaya başlanmıştı.

Kunduracının yandaki dükkânı bölünmüş, Yusuf Efendi'nin iyiden iyiye genişlemiş, içerisi bayağı donanmıştı.

Yusuf Efendi bütün köyün Yusuf Amca'sı idi. Bazı şeyi onda pahalı bulanlar kasabadan almaya gittikleri zaman daha çok para istendiğini görüyor, mahcup oluyorlardı. Bir komşu:

— Yusuf Amca, bir çift terliğe bu kadar para istenir mi? Kasabadan alırım daha iyi, hem ucuz olur, hem daha iyi mal.

Yusuf Efendi:

— Elbette, diyordu. Buradan pahalı pahalı alacağına, kasabadan daha iyisini, hem de ucuza alırsınız.

Ama iş öyle olmuyordu. Yusuf Efendi malın iyisini anladığı gibi hiçbir zaman da fazla bir kâr gözetmiyordu.

Dükkândaki peynir, tereyağı, cevizli sucuk, pekmez gibi sattığı şeylerin hemen hepsi kendi evinde yapılan yiyeceklerdi. Onun tarhanası, onun bulguru, onun nişastası ve cin mısırı onun sattığı kalitede bir yerde bulunmazdı. Bazen öğretmenlerden birinin eşi geliyor:

— Yusuf Efendi, diyordu. Aldığım yumurta cılk çıktı.

Yusuf Efendi hiç telaş etmiyordu:

— Benden mi aldınız hanım kızım?

— Bilmem, çocuklardan birine ısmarlamıştım. İki yumurta getirdi, ikisi de cılk.

Yusuf Efendi:

— Bakınız, diyordu. Ben burada her zaman yumurta satamam. Sabahleyin erken açıyorum dükkânı. Tavuklar yumurtladıktan sonra Durdu alıp getiriyor. Bende cılk yumurta yoktur. Çocuk kim bilir kimden aldı? Elimde bir tek yumurta yok.

— Ben çocuğun sizden almadığına inanıyorum Yusuf Efendi. Fakat çocuğun mamasına karıştıracaktım.

— Hanım, bizim eve varın, onun yanındaki Musa Dayı'nın penceresine doğru 'Güllü!' diye seslenin. Onların da birkaç tavuğu vardır. Kalmışsa size verir. Yoksa artık yarın sabah benden alırsınız ama geç kalmayınız.

Öğrencilerinden birine yumurta aldırtan kadın, onun kendi evindeki kümesten folluk olan yumurtaları alıp getirdiğini öğrenmiş, Yusuf Efendi'ye karşı da mahcup olmuştu.

Yusuf Efendi kavurma da satıyordu. Köyde herkes evine et alamazdı. Daha çok yemeklere katmak için çömleklere, ya da tenekelere bastıkları kavurmaları kullanırlardı. Yusuf Efendi bazen bütün bir koyunu alıyor, parçalıyor, kavurduktan sonra tenekeye basıp üstünü yağla kapatıyordu. Bunu öğretmenler de almaya başlamışlardı.

Muhtara şehirden yazı gelmişti. Nazmiye ile Mahmut'un nüfus kayıtlarını istiyorlardı. Kendisine düşeni yaptıktan sonra:

— Bunda bir iş olmalı, dedi. Böyle kayıtlar ya evlenme için istenir, ya boşanma için.

Köylünün çoğu ile küs olan Halil Efendi:

— Gayri sen de sevin, dedi.

Muhtar:

— Neye sevinecekmişim, dedi. Bana ne. Oğlum değil, kızım değil.

İmam sordu:

— Gelen kâğıttan anlaşılmıyor mu bir şey?

Muhtar:

— Hukuk mahkemesi kaleminden, dedi.

Halil Efendi'yi bir merak aldı. Oğluna giderken para verdiği gibi üç defa da hayvan satmış, epeyce bir para yollamıştı.

Son gönderdiği para bir ay önceydi ve İstanbul'daki bir ceza evi aracılığı ile oğluna gidiyordu.

Ne gerek vardı bu cezaevi aracılığına? Zindana mı atmışlardı Mahmut'u?

Halil Efendi kimseyle dertleşemedi, içini açamadı kimseye. Bütün köy ona küstü ve düşman gibi bakıyorlardı.

Her yönden Halil Efendi'nin canını sıkacak işler oluyordu. Evinde iş görmeye hizmetçi bulamıyordu. Bağında, bahçesinde çalıştıracağı ırgatlar, yolun kıyısında, sırtlarını duvara vermiş, güneşte yarenlik ediyorlardı ama çağırdığı zaman hepsi:

— Biz tutulduk Ağa, diyorlardı.

İşte böylece o hasat vakti, ekin tarlada yarıdan çok kaldı. Halil Efendi serptiği kadar buğdayı gücüne aldı. Vaktinde aşılattırmadığı için iki inekle bir buzağı hastalanıp öldü. Komşu köylerden toplamaya kalktığı ırgatlar üçer yüz kâğıt gündelik alıyorlardı.

Kahveci ona çay vermediği için kahveye de uğrayamıyordu. Bazen gidip muhtarın odasında oturuyordu. Muhtar da katı sözlü bir adamdı:

— Eeee, Halil Ağam, diyordu. Bir lâf ederler. Ah yerde kalmaz, derler. Sen de fakir fukaradan az ah almadın. Senin iki büyük vebalin var. Biri elinin sıkı olması, ikincisi de oğlunu işe alıştırmayışın. Ben çocukluğundan beri Mahmut'un bir işe el attığını bilmem. Senin şundan bundan kıstığın parayı o yer.

Canı sıkılır, bazen iki laf etmek için komşusu Musa Dayı'nın oraya varırdı. Çoğu kez Güllü kapıya çıkar:

— Bubalığım tarlaya kadar vardı, neredeyse gelir, derdi.

Halil Efendi biraz bekler, bu arada evin içinden Musa Dayı'nın öksürüğünü duyar, kalkıp giderdi.

Kekikli Köyü'nde, hemen bütün köylüler birbirlerine yardım ettikleri, toplanıp yarenlik ettikleri, dertlerini, sevinçlerini

İşciler Halil Efendi'nin bağında çalışmamak için bahaneler uyduruyorlardı.

paylaştıkları hâlde, o kendi köyünde kendisini yabancıymış gibi görüyordu. Kapısını çalan, hâlini soran yoktu.

Tütün almak için çarşıya çıkarken Yusuf Efendi'nin dükkânının önünden geçiyor, bazen torununun dedesine yardım için orada bulunduğunu görüyordu.

Son zamanlarda Yusuf Efendi'ye selam vermeye, seslenmeye başlamıştı. Adam ona gönülsüz de olsa karşılık verir, hatırı sorulduğu zaman:

— Allah'a şükürler olsun, derdi.

Yusuf Efendi'nin işleri gittikçe daha iyice dönüyordu. Alıcı bulduğu için raflara reçel kavanozları, konserve kutuları sıralanıyordu. Köyde pek alışılmayan tuzlu balık da satıyordu.

Nereden duymuşsa, Sabire ,yattığı yerden bu tuzlu balıktan istemişti. Halil Efendi pek sevmezdi bu balığı. Dükkâna uğradı:

— Yusuf Efendi, dedi. Kadın duymuş da istedi. Şuradan bana biraz balık ver.

Yusuf Efendi bir yağ kağıdına beş altı tane balık koydu. Halil Efendi:

— Tartmayacak mısın, dedi.

— Yok, dedi Yusuf Efendi. Nesini tartayım.

— Eyi edersin, eyvallah ama, bu böylece mi yinir?

— Hayır. Balıkları kuyruğundan tutarsın, bir tahtaya yatırırsın. Üstündeki pulları tersine tersine kazır, çıkartırsın. Sonra bir güzel yıkarsın. Tuzun fazlasını gidermeli. Hem de bir iki taneden fazla yinmez. Dokunur insana.

Halil Efendi sık sık ıhlamur da istiyordu. Yusuf Efendi'de iki ağaç ıhlamur vardı. Babası yetiştirmişti. İhtiyar ağaçlar her yıl çuval çuval çiçek veriyordu. Bu iki ağaç köye yetiyordu. Yusuf Efendi ağaçlara merdiveni dayar, bağ bıçağı ile ıhlamurların ince ve çiçekli dallarını keser, yığardı. Konu komşu üşüşür, hem konuşur, hem de hoş kokulu olan bu ıhlamur çiçeklerini ayıklayıp sepetlere koyar, giderken de kendilerine verilen ıhlamurları alır, evlerinde, temiz bir beze yayıp gölgede kurutur, torbalayıp saklarlardı. Yusuf Efendi'nin ıhlamur çiçekleri katmerli ve daha da güzel kokuluydu.

Sabire kadın, yattığı yerde, eli ermez, gücü yetmez, bazen evin içinde sürünerek ayakyoluna gidiyor, kapı eşiklerinde

durup dinleniyor, yattığı sedire tekrar çıkabilmek için saatlerce uğraşıyordu.

Irgat kadınların çoğu kaba ve beceriksizdi. Bunlar tarlalarda erkekleşmişlerdi. Bir çorba, bir de kuru fasulye pişirmeyi bilirlerdi. Kap kacak yıkamak onlara güç geliyordu.

Kadın ağlamaya başlamıştı. Ses çıkartmadı. Halil Efendi artık karısından başka konuşacak kimse bulamıyordu. Şimdi onu da gücendirmişti işte, bir iki düşündü, bir cigara yaktı:

— Sabire, dedi. Bak bana hele Sabire. Seni kasabaya, olmazsa şehre götüreyim. Doktorlar bir görsün.

Sabire:

— Altı yedi yıldır yatıyorum, dedi. Hastalık yerleşti her yanıma. Hekim ne edecek bana? Sen var, bir taze kadın al, daha eyi.

Halil Efendi şaştı:

— Taze kadın mı alayım?

— He, dedi. Sabire. Benim karılığım mı kaldı? Alırsın bir kadın, evin içinde salınır gezer, iki işin ucundan tutar, bir kap yemek olsun pişirir.

— Sabire, bu yaştan sonra bana kim varır?

— Varırlar, varırlar da öteye bilem geçerler. Bunca malın mülkün var. Zengin adam için kadın mı yok.

Halil Efendi altmışında bir erkekti. Öyle pek yıpranmamıştı. Taze bir kadın almak işine gelirdi onun. Şöyle yirmi beş, bilemedin otuz yaşında, yıpranmamış, eli ayağı düzgün, gücü kuvveti yerinde bir kadın.

Bu fikir yavaş yavaş onun kafasında olgunlaşmaya başlıyordu. Konu komşu ayıplayacaklardı ama ortada bahane de vardı. Karısı yatakalaktı, ona bakacak bir kadın lazımdı, hizmetçiler bu işin üstesinden gelemiyorlardı.

Sabire'yi hekime götürme işini unuttu. Bu evlenme işini yoluna koymak için muhtarın oraya vardı:

— Muhtar, dedi. Sana bir şey danışacağım.

— Buyur, dedi Muhtar.

— Benim kadın yatağa döşendi kaldı, baktıracak kimse bulamıyorum.

— Eee, ne olmuş?

— Ne olacak, bari diyorum, şöyle bir kadın bulup da alayım.

Muhtar gülmeye başladı. Sonra:

— Haydi hayırlısı, dedi.

— Alay etme Muhtar. Başım darda. Kabı kacağı, çaputu neyi ben yıkıyorum. Bu yaştan sonra aş pişirmek bana düşüyor.

— Eee, dedi Muhtar. Durdu ne oldu?

— Bırak şimdi Durdu'yu. Oğlan istemedi ben de savdım. Eyiydi, hoştu, çalışırdı ama neyliyeyim ki Mahmut tutmadı onu.

— Onu tutmadı da köyün irezil kadınını aldı, başı göğe mi erdi? Alır mısın garibin ahını? Ayırır mısın oğulcuğu ana kucağından? Allah razı gelmez elbette. İşte böyle düşersin zindana da karın da senden ayrılmak için dava açar.

— Mahmut zindanda mı?

— Ya istediği parayı nereye yolladın, bankaya mı, evine mi? Cezaevine para ne diye gider?

— Ben buna yormadımdı Muhtar.

— Eh, bubasısın, kötüye yormazsın. Ben olsam ben de öyle ederdim.

Halil Efendi kalktı, kapıya doğru gidiyordu. Adamakıllı kahırlanmıştı. Muhtar arkasından seslendi:

— Bu köyde sana göre kadın yoktur Halil Efendi. Biyol komşu köylere bak. Ama alacağını iyi seç. Başına yeni bir dert açma.

Beli bükülmüş, dizlerinin dermanı kalmamıştı. Evinin oraya vardığı zaman Musa Dayı seslendi:

— Halil Efendi, senin kozları kargalar bitiriyor.

Boş gözlerle baktı, anlamamıştı ya da öyle dalgındı.

— Ya, dedi. Eyi, çok eyi.

Musa Dayı'nın torunu, dedesinin dizlerine sarılmış, her adımda onun bacağı ile beraber gidiyordu. İhtiyar adam bundan memnundu. Bu küçük erkek çocuk onun için dünyaya bedeldi.

Halil Efendi uzaktan uzağa onlara baktı. Dudakları kıpırdadı:

— Kozları kargalar bitiriyormuş. Eh, ekinleri yediler ya, kozları da yesinler bari.

Kış geliyordu. Ağaçlar yaprak dökmeye başlamıştı. Azdan azdan soğuklar da kendisini duyuruyordu. Halil Efendi birkaç kere, kapıdan geçen sırtı odun yüklü kadınlara, ya da erkeklere yüklerini odunluğa yıkmalarını söylemiş, bunlar.

— Ağa bu bizim ekmek paramız, demişlerdi.

O zaman elli kâğıda almadığı odunu, ya da bir eşek yükü kökü şimdi iki yüz kağıda almak zorunda kalıyordu. Üstelik:

— Müşterim var, diyorlardı.

Parayı uzatıyor, ondan sonra yükü yıktırabiliyordu. Dertliydi artık Halil Efendi. Yusuf Efendi'nin dükkânının önünden daha yakın geçiyor ve ayaküstü konuşuyor adamın kış hazırlıklarına bakıyordu.

Bir aralık ona dert yandı:

— Yusuf Efendi, artık eksik, birbirimizde hakkımız var. Olup bitenleri koyalım bir kenara. Yaşlılık çöktü yakamıza. Senden bir ricam var.

— Hayrola.

— Kızına söyle, varsın bizim eve. Eline yapışmaz ya. Sabire'ye biyol bakıversin. Ben kaldırıp koparamıyorum. Bilirim el kızıdır, ama Yaşar babasının da benim de mirasçımdır. Kadın çok bitik durumda.

Yusuf Efendi:

— Söylerim, dedi. Ama zorlamam. Çok çekti elinizden çok çekti.

— Biliyorum Yusuf, biliyorum.

Halil Efendi'nin bir çocuk gibi, bir ağlamadığı kalmıştı. Dükkânın bir köşesine çekilmiş olan Yaşar da görmüştü bunu.

Durdu, yürekli ve insaflı bir kadındı. Üstelik babası:

— Ne zamandır seni ister durur, dedi. Biyol varsan oraya, kadın hastalıklı, bakarsın ölür gider, sonra içine dert olur.

Durdu kalktı gitti o eve. Kapının ipini çekti, kapı açıldı. Sabire'nin iniltisi içeriden beri geliyordu. Durdu ilerledi:

— Ana nasılsın, dedi.

Sabire ağlamaya başladı.

— Kızım, yavrum bilirim ben seni, diyordu. Bilirim, gızım benim.

Durdu dertleşmeye değil, iş görmeye gelmişti. Su ısıttı, kadını kaldırıp ayakyolundaki aralıkta güzelce yıkadı. Çamaşırını değiştirdi. Yatağını altüst etti. Yeni örtüler yaydı. Kadını yatırdı, bir de ıhlamur kaynatıp eline tutuşturdu. Sonra evde ne varsa iki kap yemek pişirip her tarafı sildi, süpürdü, evin içindeki o pislik, küf ve ter kokusu gitti.

Durdu birkaç saat içinde bu işleri başarmış, bulaşık kaplarını da yıkayıp yerlerine sıraladıktan sonra giderken:

— Ben Güllü'ye söylerim, dedi. Çamaşırlar kuruyunca pencereden sana verir ana. Temizlenmişken biyol bir hekime baktırsan iyi olmaz mı? Belki bu derdin bir çaresi vardır. Derdini veren Allah, dermanını da verir.

Durdu böylece son bir defa daha o eve girmiş, bir hizmette bulunmuş ve çıkıp babasının evine varmıştı.

Halil Efendi eve gelir gelmez, ortalığın temizlendiğini, o rutubet ve ter kokularının kalmadığını görmüştü, Sabire kadına gelince rahatlanmış, yüzü gözü meydana çıkmış, saçları da taranıp başına bir yemeni bağlanmıştı.

Üstelik küçük mutfakta pişmiş bir tavuk, tavuk suyuna çorba ve tavuk suyuna bulgur pilavı vardı. Ayrıca erik pestili ezilmiş, hoşaf yapılmıştı.

Sabire kadın kocasına:

— Adam, dedi. Beni hekime göstert. Benim yaşımdaki kadınlar daha tarlada çalışıyor. Tarlayı bir yana bırak ama bana, boşu boşuna, bu acıları çektirme.

Halil Efendi:

— Hastalık Allah'tan, dedi.

— Allah dert vermiş ama dermanı da vermiş. Sağlık adamı hep söyler, bu kadını banyolara götür, bir şeyciği kalmaz der. Sen parayı kısganırsın. Nideceksin parayı, kime kalacak bu paralar, hayırsız oğluna mı?

Halil Efendi:

— Çok dırlanıp kafamı karıştırma, dedi. Bu tavuk nereden çıktı?

— Durdu gelirken getirmiş.

— Bu işleri hep o mu gördü?

— Ya kim görecekti? Elin kadınları ortalığı temizliyorum diye süprüntüleri yatak altlarına atıvirirler. Sen Durdu gideli mutfakta yağsız bir tabak, temizlenmiş bir bardak gördün mü?

— Nideyim Sabire, durmadı kadın?

— Baba oğul bir olup da evden atan sen değil misin? Yerine evde, yerinde durmak bilmez bir kadın getirdiniz, yıktı yuvamızı.

— Oğluna söyle.

— Bırak gayri oğlanı. Buldu belasını. Muhtar, Yusuf Efendi'ye söylemiş. Mahkemeden bir kâğıt gelmiş ki Mahmut'la Nazmiye boşandı diye. Kütüğe böyle yazdırmışlar.

— Bana Muhtar bir şey dimedi?

— Ben bilmem orasını, git biyol sor. Hemi de benim derdime çare ara.

Halil Efendi o akşam tertemiz olan evde rahat bir yemek yedi. Tavuğun yarısını göçertti, çorba kâsesini başına dikti, bulgur pilavını kaşıkladı. Bu pilavın içinde tavuğun ciğerleri de vardı.

Kendisi de, karısı da o gece rahat uyudular. Ertesi sabah adam kalktı, karısına bir bardak çay verdi:

— Sabire, dedi. Durdu gelmez mi ki buraya?

— Gelmez, dedi kadın.

— Neye gelmez?

— Ya neye gelecek? Kütükten kaydı düştü. Senin oğlun zindanda. Bu evden kovulan Durdu gelir mi ya?

— Hani derim, gelse eyi olurdu.

— Eyi olurdu emme gelen kim! Kadın yemiş içmiş, uzanıp yatmış, et can tutmuş. Buraya gelip de açlık mı çekecek, ırgatlık mı edecek?

— Biyol geldi ya, bakarsın daha gelir.

— Gelmez adamım, benimle helalleşti gitti.

— Altını virdin mi yoksam?

— Daha gözün altında değil mi? Ne yapacaksın altını, parayı. Mezara mı götüreceksin? Kim parasını, malını alıp götürmüş mezara? Ben altını vireyim dedim, "Sağol, benim altınım da var, her bir şeyim de var." dedi. Almadı.

Halil Efendi kalktı kahveye giderken dükkâna uğradı, biraz oturdu, Durdu'nun evi pakladığını anlattı. Arkasından:

— Biz çok yanlış iş ettik Yusuf Efendi, dedi. Durdu yavuz kadındı. Ama neyliyeyim ki benim deli oğlan o uygunsuz kadına kapıldı. Durdu diyivermiş, Mahmut ayrılmış mı karısından?

Yusuf Efendi:

— Bana Muhtar söyledi, dedi.

— Eyi ama ne diye ayrılmayı istemiş bu kadın?

— Nazmiye bekâr bir adamın evinde yatılı hizmetçi olarak kalıyormuş. Mahmut baskın yapmış eve, hem Nazmiye'yi, hem de adamı yaralamış. Ardından kaçmış gitmiş. Polisler yakalayınca da onlara karşı gelmiş. Bir ikisini daha yaralamış. Almışlar içeriye, sekiz yıla hüküm giymiş.

— Kadın ölmüş mü?

— Sonradan boşanma davası açtığına göre sağ olmalı.

— Bunları buraya gelen kağıtta mı yazmışlar?

— Hayır. Muhtarın yeğeni Mehmet Ali var ya, o biyol varmış bu boşanma davasında bulunmuş. Dayısına yazmış bunları. Sonra Mahmut çok kahırlanmış, bir iki yol hastaneye iletmişler. Çok zayıfmış, zindana atılmadan önce şurada burada geziyor, çok içki içiyormuş.

— Yalan dirler bunu.

— Ben duyduğumu söylerim. Burada içmez miydi Mahmut? Nazmiye ile ormanda buluşup içmez miydi?

Sonbahar gelmişti. Havalar biraz serinliyordu. Yaşar on yaşına basmış köydeki okulun beşinci sınıfına da geçmişti. Akıllı, uyanık, doğrucu, terbiyeli bir çocuktu. Köyde çocuklarla oynamazdı. Onlar gibi çobanlığa, tarlaya, çapaya, oduna gittiği yoktu. Dedesinin dükkânında duruyor, evde de çok işe yarıyordu.

Yaşar sebzeciliği, çiçekciliği öğrenmişti. Severek yapıyordu bu işleri. Öğretmenlere, mevsimine göre sebze, yumurta, gül, karanfil götürüyordu.

Yusuf Efendi dükkânında artık çok çeşit bulunduruyordu. Cumartesi günleri okul kapalı olduğu için, o gün kasabadan eksikleri almak için gidiyor. Yaşar'ı dükkânda bırakıyordu.

Halil Efendi arabacı ile Musa Dayı'ya haber yollamıştı. "Benim ineklere bakıver, sütü neyi senin olsun, gayri bir tamam isterim. Ben bir aylığına Sabire'yi kaplıcalara iletiyorum. Onu orada bırakıp İstanbul'a varıp oğlanı göreceğim." demiş.

Okulun kapalı olduğu aylarda, daha çok Yaşar dükkânda duruyor, dedesi evde, çardağın altında, ya ısmarlanan bir tekeri, ya da hamudu yapıyordu.

Hamut, tek atlı arabada, iki oku atın başının yanlarında tutan yarım çemberdi. Yusuf Efendi önceden yaş ağacı eğer, büker, iki ucunu iple sıkıca bağlar, öylece kuruturdu. Onun yaptığı hamutlar hem güzel, hem de dayanıklı olurlardı.

Kasabada, daha köylere işleyen at arabaları vardı. Köylük yerlerde at beslemesi daha kolay olurdu. Kasabada ve şehirde otobüs ve otomobil vardı ama bunlar pek köylere ulaşmazlardı. Yusuf Efendi:

— Bu iş benimle birlikte sona erecek, diyordu.

Ama ısmarladıkları zaman şehirdeki, kasabadaki toptancılara el arabası yapıyordu. Sonra bir işi de, yaba yapmakdı. O koskoca, bir çatala benzeyen, ekin ve ot kaldırmak için kullanılan yabaları herkes yapamazdı. Bu arada uygun ağaç buldukça, dükkânda boş kaldığı kadar tahta kaşık yapıyordu.

Öğretmenler onun bu çalışmasına biraz şaşarak bakıyor, soruyorlardı:

— Yusuf Efendi, bu kocaman tahta kaşıklar ne işe yarıyor?

Yaşar, boş zamanlarında dedesi Yusuf Efendi'nin dükkânında çalışıyordu.

Adamcağız:

— Bunları lokantalardaki aşçılar çok kullanır, diyordu. Madenden yapılmış kaşıklar çabucak kızar, eli yakar. Bu tahta kaşıklarla, kolaylıkla soğan kavrulur, helva karıştırılır.

Birkaç öğretmen bu büyük kaşıklardan almış, hakikaten rahat etmişlerdi. Yusuf Efendi yemek kaşığı da yapıyordu. Artık köylüler tahtadan yapılmış kaşıklar da arıyorlardı.

Yusuf Efendi bu kaşıkları dükkânda da yapıyordu. Yaşar çalışırken o iyice kurumuş, tavlanmış ağaçtan kaşıkları dikkatle yapıp çıkartıyordu. Bazı gevezeler onun bu işlerine bakıp:

— Bundan kolay ne var, diyorlardı. Ben de yaparım!

Yusuf Efendi:

— Herkes kaşık yapar ama, sapını doğru getiremez, derler, diyordu. Hele bir dene.

— Belki haklısın, ama ne işe yarıyor bu kaşıklar?

— Köylüler yemek yemek için alıyorlar. Alışmışlar tahta kaşığa. Sonra şehirden istiyorlar.

— Amma da yaptın. Şehirli tahta kaşık kullanır mı?

— Kullanmaz ama bazı açıkgöz adamlar çıkmış. Benim yaptığım bu kaşıkların saplarına içlerine, boyalı resimler yapıyorlar. Büyük şehirlerde bunları başköşeye koyar, övünerek komşularına gösterirlermiş.

— Haydi canım sen de, duy da inanma.

— Sen de var, işine git. Alıcısı olmasa ben bu kaşıkları ne diye yapacağım?

Yaşar'ın da eli alışıktı. O da boş kaldıkça, bir kütüğün üstünde, dedesinin işaretlediği odunları çaplar, kaba bir kaşık hâline getirirdi, bunun incesi artık dedesinin işiydi.

Bu çocuğun içinde bir küskünlük, bir yoksulluk var gibiydi. Öyle pek neşeli değildi. Oyunlara katılmadığı gibi çocukça şeylerle de uğraşmıyordu. Hemen hiçbir oyuncağı yoktu.

Bir gün, uyku için odalarına çekildikleri zaman annesine sormuştu:

— Ana, sen bana o türküyü hiç çığırdın mı?

— Hangi Türküyü? diye sordu Durdu.

— Hani bir türkü var dedi. Yaşar. "Atem tutem ben seni"

Durdu telâşlandı:

— Sen bu türküyü kimden duydun? dedi.

— Hani Musa dayının gelini Güllü var ya? O diyiverdi.

— Sana mı?

— Yok, kendi kızanına. Hani bir oğlanı var ya!

— He, bildim. Ne olacakmıştı?

— Hani ben seni tarlada görmeye gelmiştim.

— Ne zaman?

— Sen bakraçla buğday döküntülerini toplamıştın. Ben senin yanına vardım. Sen bir çaputa ekmekle peynir koymuştun, onu yerdin.

— He, anladım. Ne olduydu?

— Bubem beni kakaladı, ite kaka götürdü köye. Sana da çıkışmıştı ya.

— Lafı nireye vardıracaksın?

— İşte o gün, evin yanına vardıktı, Güllü gelin oğlanını hoplatıyor, ona bu türküyü çığırıyordu.

— Yaşar oğlum, bu anaların ağzından yapılmış bir köylü türküsü. Bunu herkes söyler durur.

— Sen de benim için söyledin mi?

— İşten güçten baş alıp sana bakamadım, söyleyemedim oğlum.

— Olsa da söylemezdin anne. Sen beni bubemin öğüne atemezdin. Atseydin bubem bana bir tekme vururdu. Benim bubem hiç olmadı anne.

Durdu epeyce üzülmüştü:

— Yaşar, dedi. Güllü gelinin kocası Osman'la köyde değildi. O yıllardan beri şehirde, fabrikada ustalık yapıyor.

— Biliyorum anne. Ama Güllü yerine hep mektup yazıyor, hep soruyor oğlunu. Güllü gelin de oğlunun elini kağıda yapıştırıyor, kalemle elini, parmaklarını bir bir çizip babasına yolluyor. Osmangil oğlunu çok seviyor. Geçenlerde köye izinle varmıştı da kahveye giderken dedemin dükkânına uğrayıp aşnalık etti.

— Biliyorum oğlum. Ne yapalım, her insan bir olmuyor. Ben baban Mahmut'tan çok çektim. Halil Dede'den, Sabire Ana'ndan da çok çektim. Onlar sofraya oturur, benim pişirdiğim aşı yer, beni yemeğe almazlardı. Ben ayakta durur, onlara hizmet ederdim. Neye yapardım bunu, bilir misin? Seni bubasız komıyayım diye. Ama onlar bana yapacaklarını yaptılar, seni elimden alıp beni evden attılar.

— Çok kötüler onlar anne.

— Çok kötü! Ama ben bu çektiklerime yanmıyorum Yaşar. Bak sonunda elimde bir erkek evlat kaldı. Senin için dayandım, dayandığıma da yanmıyorum. Sen bana dünyalar kadar umut getirdin. Seni gördükçe içim ferahlıyor.

Yaşar anasına sarıldı. Bir zamanlar kupkuru, sade kemik kalmış, kararmış, ter kokuları içindeki kadın, şimdi etli canlı, rengi ağarmış, tazelenmişti. Ona sarılınca kolları gömülüyor, başını anasının omzuna koyuyordu. Böyle uyuyup kaldığı

sırada Durdu onun uykusunu bozmamak için kımıldamaz, o da öylece uyur, kalırdı.

Durdu otuzunda ya var ya yoktu. Birçok yaşıtından olduğu kadar, köyde, daha evlenmemiş kızlardan daha diri ve canlıydı. Ağır işleri, toprak işlerini bıraktıktan sonra ellerinin nasırları geçmiş, rengindeki kırmızılık kaybolmuştu. Öğretmen hanımlarından öğrendiği için, babasından krem ister, her gece yatmadan önce ellerini güzelce yıkayıp bu kremi sürerdi.

Bir gün, anası Zülfiye kadın ona anlatmıştı:

— Durdu, bubene varır, senden ötürü laf iderlermiş.

— Benden ötürü ne laf idecekler ana? Benim evden çıktığım mı var? Varırsam bir öğretmen hanımlarının evine varırım. Bir de bubama aş götürürüm.

— Kötü laf eden yok Durdu. Hani bubanın ağzını ararlarmış, Durdu evlenecek mi, diye, anladın mı?

— Anladım ana, emme onlara ne oluyor?

— Ne olacak, seni almak istiyorlarmış da araya adam koyarlarmış!

— Bak sen şu işe. Alacak başka kadın mı kalmamış?

— Durdu, sen çok çalışırsın, dayanıklısın, hem de birçok kızdan daha bir gözelsin, sonra buben tok gözlü. Seni para ile satmaz. Bir düşün hele.

Muhtar Rasim Efendi bir iş için kasabaya indiği zaman, belediye kahvesinde Halil Efendi'ye rastlamış. Anlattığına göre, Sabire kadın kaplıcada yirmi gün kalacakmış. Doktor böyle istemiş. Halil Efendi'ye gelince bir kere İstanbul'a varıp oğlunu görmek istermiş. Kasabaya bankadan para almaya gelmiş.

Aradan günler geçti. O yirmi gün doldu da taştı bile. Ne Sabire kadından haber var, ne Halil Efendi'den.

Muhtar akıllı adam. Kalkıp bankaya varıp adamı sormuş, bankadan:

— Halil Efendi otelde yatarmış, oradan bize yazıp para istedi. Yolladık ama bizde çokluk bir alacağı kalmadı, demişler.

Biz şimdi olup bitenleri bir gözden geçirelim:

Halil Efendi karısını kaplıcada bırakıp trene atlar, ver elini İstanbul der, çekip gider. Varır Haydarpaşa'ya. Emme de böyük kent ha! Ucu bucağı bulunmaz, insan yolunu, izini şaşırır. Bizim Halil Efendi lacivert elbisesi, lacivert kasketi, yeleğinin düğmesinden cebine kadar inen gümüş kordonu, elinde bastonu ile bakına bakına karşı kıyıya çıkar. Tren yolculuğuna alışık olmadığı için sarhoş gibidir. Bir geçene sorar:

— Hemşehrim, burada han yok mu?

Adam bakar bakar, gülümser:

— Han bu şehirde çoktur. Sen hanı ne yapacaksın?

— Hani bir oda tutacağım da.

— Sen bu şehrin yabancısısın sanırım.

— He, öyle oldu. Angara'yı bilirim ama buraya siftah vardım.

— Sen Sirkeci'ye git, orada oteller vardır. Bir oda tutarsın. Parana puluna dikkat et, çarparlar seni.

— Sağ ol, dimek handa kalamam.

— Buradaki hanlarda hep mağazalar, iş yerleri vardır. Yolcular hep otellerde kalırlar. Bu şehrin âdeti böyledir.

— Hani bizim gasabada hep handa kalırlar da ondan ötürü didimdi. E, varayım o didiğin yere. Ne yana düşer Sirkeci?

— Bu köprüyü yürü, orada bir alan var, soldaki yolu tut, yürü yürü. Birine sor, sana gösterirler.

— Sirkeci'nin dükkânı büyük olmalı.

— Sirkeci o semtin adıdır. Dükkân falan değil.

— Sağ ol hemşehrim.

Halil Efendi yürür, yürür, adamın söylediklerini hiç unutmaz. İkide bir elini ceketinin iç cebine götürüp üstünden bastırır, cüzdanının kabarıklığını duyar.

Gider, gider birisine sorar:

— Sirkeci ne yana düşer?

— İşte bu caddeye Sirkeci derler, der adam. Ne arıyorsun sen?

— Bir ütele varacağım da.

— Buralarda otel çoktur. Okuman, yazman var mı?

— Eh, vardır.

— Bak otellerin adları yazılı. Birinde yer bulamazsan başkasına bakarsın.

— Sağ ol hemşehrim.

— Sen de sağ ol.

Halil Efendi nihayet bir otele girer. Oda ister. Otelci nüfus kağıdını sorar. Halil Efendi.

— Nideceksiniz nüfus kağıdımı, der.

— Burada âdettir. Gelenin, misafir kalanın adını yazarız.

Halil Efendi'nin adını yazarlar. Tek yataklı bir oda ister. Parasını duyunca gözleri yerinden fırlar.

— Hemşehrim, iki yüz elli kâğıt, ne bu, der. Ben odayı satın almıyorum. Bir iki gece kalacağım.

Otelci:

— Benim otel en ucuzudur, der. Burası İstanbul, köy değil. Git, bak, ara. Daha ucuza oda bulabilirsen hiç durma, tut.

Halil Efendi çıkar, bakına bakına otel arar, hangisine sorsa ya üç yüz, ya da üç yüz elli kayme. Hem de bir geceliği döner gelir ilk girdiği yere.

— Sen bir eyi adama benzersin, der. Benim sana kanım kaynadı. Tutayım şu odayı.

Bir karyola, bir dolap, pencere önünde bir iskemle, bir tahta masa ve masanın üstünde bir sürahi ve ters kapatılmış bir bardak.

Halil Efendi sorar:

— Burada su dökecek yer var mı?

— Olmaz olur mu, der adam. Koridorun sonunda yan yana iki kapı var.

— Koridor didiğin ne ki?

— Odaların önündeki yere koridor deriz. Buraya o yandan geldik.

— Orada su bulunur mu?

— Bulunur.

Kapıdan ayakyolunun yerini gösterir otel kâtibi. Sonra sorar:

— Senin bavulun falan yok mu?

— Bir şeyim yok. Yalnız burada nirde aş satılır?

— Caddeye çıkarsın, sürü ile lokanta var, kebapçı var. Gidersen anahtarı unutma, benim oraya bırak, odanın numarası dört, bunu unutma.

Halil Efendi kapıyı kilitler, çıkar, merdivenleri iner, anahtarı bırakır. Camekânların ardından tencere tencere yemekleri görünen bir aşçı dükkânına girer. "Selamünaleyküm!" der. Kimse kendisine karşılık vermez. Canı sıkılır, bir garson yanına gelir.

— Ne istiyorsun hemşehrim, diye sorar.

— Sen beni biliyon mu, der Halil Efendi.

— Yok, der garson. Neye sordun?

— Hemşehrim dedin de.

Garson güler:

— Biz herkese hemşehrim deriz, der. Yemek mi yiyeceksin?

— He, der Halil Efendi. Bir çorba içeyim didim.

— Bak şurada boş bir masa var. Oraya hemen otur. Yoksa yer bulamazsın. Şimdi çok müşteri gelir.

Halil Efendi, sandalyeye oturur. Bekler. Garson gelir, bir tabağın içinde ekmek, çatal, kaşık, bir kase de çorba getirir. Yarım limon da bırakır.

Halil Efendi açtır, çorbayı beğenir, ekmeği bitirir, garsona seslenir, kuru fasulye ister. Ona bir liste vermişlerdir ama bu ufacık yazıları okuyamaz. Fasulye ile biraz da pilâv yer, bir şişe su içer. Garson bir hesap yapar:

— Yirmi çorba, yirmi ekmek, yetmiş kurufasulye, yedibuçuk su, altmış da pilâv hepsi, yüz yetmiş yedi buçuk, der.

Halil Efendi sorar:

— Ne didin, kuruş mu?

— Ne kuruşu, lira.

— Yüz yetmiş yedi lira mı?

— Evet.

— Bu ne böyle. Ben bu parayla bir hafta yer içerim.

— Sen nereden geldinse yine oraya git. Orada ye, iç. Burada her şey biraz pahalıdır. Sen en ucuzundan yemek yedin.

Halil Efendi cebindeki bozuk paraları karıştırır, on beş lira bile çıkmaz. Cüzdanına el atar, parayı verir. Dükkânda yemek

Halil Efendi, garsonun çıkardığı hesabı hayretle karşıladı.

yiyenler ona bakıp bakıp gülerler. Bu Halil Efendi'nin ağrına gider. Otel kâtibine bu yemek işini anlatır. Kâtip:

— Burada böyledir, der. Şöyle bir ağız tadıyla yemek yiyeyim dersen beş, altı yüz kağıdı gözden çıkarmalısın.

Halil Efendi gittikçe sıkılır. Toptaşı ceza evinin nerede olduğunu sorar. Kâtip:

— Toptaşı karşıda. Üsküdar'dadır, der. Ne yapacaksın orada?

— Bir hemşehrim var da onu bir yoklayayım didim.

— Sen köprü başına git, orada Üsküdar'a giden vapurları sor. Üsküdar'a çıkınca orada sorarsın. Vurursun yokuşa, bir hayli yoldur.

— Şimdi varsam ulaşabilir miyim?

— Bilmem valla. İstersen yarın sabah çık. Yoldan gelmişsin. Dinlenirsin.

— Öyle edeyim.

Halil Efendi o gece otelde kalır, ertesi sabah yola çıkar. Sora sora Sirkeci'den Eminönü'nü, oradan da Üsküdar vapurlarını bulur. Bilet alır. Karşıya geçer. Toptaşı'nı sorar, artık git baba git. Kan tere batar, köyde Ağa olan adam, burada bir göçmen, bir garip olup çıkmıştır. Bin güçlükle cezaevini bulur. Mahmut'u görmek istediğini söyler. Onu bir yerde bekletirler. Sonra biri gelir:

— Mahmut, Haydarpaşa Numune Hastanesinde, der. Bir hafta önce oraya yolladık. Sen nesi olursun?

— Bubası olurum gardaşım.

— Ben sana hangi koğuşta, kaç numarada yattığını yazayım, Numune Hastanesine gidince sorarsın.

Halil Efendi yeniden yola düşer. Bu defa Numune Hastanesi'ni aramaktadır. Öğle vakti olur, içi ezilir, bir fırına rastlar. Ekmekleri görür:

— Hemşehrim bu somunlar satılık mı, diye sorar.

Fırıncı güler:

— Hepsini ben yiyecek değilim ya der. Sen ne istiyorsun?

— Şuradan bir yarım somun vir bana.

— Biz ekmeği bütün satarız. Bak şurada bakkal var. Oraya git. Ondan iste.

Halil Efendi yarım somunu alır, hem koparıp koparıp ısırıp ısırıp yer, hem Numune Hastanesini arar. Yeni potinler

ayaklarını vurmuştur, dizlerinde derman kalmamıştır. Ne duracak yer var, ne oturacak.

Ekmek biter, o da hastaneyi bulur. Kapıdan içeriye komazlar.

— Yapman, etmen, der. Ben yoldan geldim, oğlumu göreceğim, yol, iz bilmem. Sabah beri burasını ararım.

İleri geri konuşurken beyaz gömlekli birisi yanına gelir ona da derdini anlatmaya çalışır. Elindeki kâğıdı gösterir. Beyaz gömlekli:

— Şurada, bahçedeki sıralardan birinde bekle. Saat ikide ziyaret saatidir. O zaman oğlunu görürsün, der.

Halil Efendi oturur. Dizlerinde derman kalmamıştır. Ağzı kupkuru kesilmiştir. Korka korka bir sigara yakar, bekler.

O sırada kendi kendisine söylenir:

— İki ay oldu mektubunu alalı, para yollamadım. Şimdi benden para ister. Buraya varmışken vermemek olmaz. Ütele vir, aşçıya vir, battım temelli. Bir bin kağıt virsem mi oğlana? Çok mu, yoksam az mı?

Sonunda iki bin kağıt ayırır, ayrı cebine koyar. Gidip kapıdan saati sorar, sonunda içeriye alırlar. Elindeki kâğıdı rast geldiğine gösterir. Elleriyle işaret ederler. Sonunda bir koğuşa girer ki içeride adam dolu. Elleri paketli kadınlar, erkekler. Sonra asker koğuşuna benzeyen bu uzun odada bir sıra duvar dibinde, bir sıra da karşısında, pencere önünde demir karyolalar vardır. Her karyolanın yanında da beyaza boyanmış bir dolap.

Halil Efendi şaşkın şaşkın bakarken yatak numarasını bir hasta bakıcıya gösterir, kadın:

— İşte bu, der. Koskoca yazıyı görmüyor musun?

Halil Efendi gösterilen yatakta yatan hastanın yüzüne bakar. Gözleri belermiş, avurdu çökmüş. İki parmak sakalı

çıkmış bir adam ki hiç Mahmut'a benzemez. Örtülerin altında yatan vücudu da var mı, yok mu belli değil. Örtülerin üstüne çıkardığı iki eli, yüzü sapsarı. El değil, kuru birer çalı parçası.

Halil Efendi oğlunu tanıyamaz. Ama Mahmut belermiş gözlerle ona bakar ve:

— Buba, der.

— Sen misin Mahmut, oğlum?

— Benim buba.

— Ne oldun böyle?

— Ne olacağım buba. Durdu'nun ahı tuttu beni. Köye varınca ona diyiver. Mahmut çok pişmanlık getirdi de. Oğlana eyi baksın.

— Sen bir eyi ol, oğlanı alırız yanımıza. Durdu da varır, gelir.

— Gelmez buba. Benim eyi olacağım yok. O kadın yitirdi bitirdi beni.

— Sütü, yoğurdu neyi yirsin, dinlenirsin, eyi olursun.

— Benim eyi olacağım geçmiş gayri. Ciğerlerim çürümüş.

Halil Efendi iki bin kağıdı oğlunun eline tutuşturdu. Bu el ateş gibi yanıyordu. Hem de terliydi. Oralarda dolaşan bir hasta bakıcı:

— Ağa, dedi. Hastayı konuşturma fazla. Ziyaret saati bitti artık, haydi.

Mahmut ancak duyulan bir sesle:

— Var git buba, dedi. Hakkını de helal et.

Halil Efendi kendisini hastanenin bahçesine dar attı. Katı yürekli bir adamdı. Ama şimdi içi eziliyor, burnunun direği sızlıyordu.

Orada oturup kaldığı kadar, o güne değin süren yaşantısı gözlerinin önüne geldi. Köyde candan bir dostu, bir yakını yoktu. Hemşehrilerinin hepsini kırmış, ya da az çok haklarını yemişti.

Şimdi Sabire de kaplıcada yalnızdı. Onun yanına varmalıydı. Ama oğlan için ne diyecekti ona. Ne de olsa anaydı, yanardı içi.

Oralarda kalacak bir yer bulamadı. Yeniden varupa bindi, karşıya geçti. Sirkeci'ye varıp otele girdi. Kâtip:

— Nerde kaldın Ağa, dedi. Ben seni gelmeyecek bildim ve odanı başkasına verdim. Neyse sana da bir yer buluruz.

Halil Efendi bir hafta kaldı Sirkeci'de. Her verdiği parada gözü kaldı, her yediği yemek boğazına dizildi. Yeniden Numune Hastanesine gitti. Saat ikiyi bekleyecekti. Bir erkek hasta bakıcı vardı yanına.

— Ağa, dedi. Mahmut'un babası sen misin?

— Benim, dedi. Halil Efendi.

— Sizlere ömür, dedi adam. Mahmut vefat etti. Başın sağ olsun.

Halil Efendi şaşaladı:

— Nettiniz onu, dedi. Öldü he mi?

— Evet. Adres bilmediğimiz için haber veremedik. Sen başhekimle görüş.

Eli ayağı şaşıran Halil Efendi'yi başhekimin yanına çıkardılar. O, adını sanını, memleketini sordu. Sonra bir hademeye emir verdi. Bir torbanın içine koydukları Mahmut'un elbiselerini ve kunduralarını, kasketini getirdiler. Başhekim iki bin lira parayı da verdi:

— Bunu yastığının altında bulmuşlar, dedi.

Halil Efendi parayı ve torbayı aldı, boğazı tıkanmıştı. Bir şey diyemedi. Çıktı hastaneden, eline tutuşturulan torbayı bir yerde bıraktı. Yürüdü, yürüdü, vardı Haydarpaşa Garı'na.

Temmuz ayının ortalarındaydı. Bir yaylı araba, kasabadan Kekikdüzü Köyü'ne doğru yola çıkmıştı. Söğütlü çeşmenin orada, arabacı atları suladı, bir iki soluk aldırttı, sonra yokuşa sarmak için "Deh!" dedi. Kırbacını havada, atların başlarının üstünde şaklattı.

Arabanın içinde Sabire kadınla, Halil Efendi vardı. Halil Efendi sigarasını yakmıştı. Şiltenin üstünde oturan karısı:

— Sana tohtur tütün içme dimedi mi adam, dedi.

Halil Efendi başını salladı:

— Dimesine didi emme sen gel de bana sor. Kapı gibi bir evlat kaybettim ben.

— Senin evladındı da benim değil miydi ki?

Sustular, bir zaman sonra yokuşun üst başına vardılar. Köyün ilk evleri ve tarlalarda çalışan köylüler göründü. Bir ikisi "Köye kim gelir?" diye başlarını çevirip baktılar, sonra yine işlerini sürdürdüler.

Halil Efendi bu ırgatları bir bir tanıdı. Ama ses etmedi, onlar da bir daha bakmadılar yola doğru. Eskiden olsaydı koşarlardı önüne. Bir ses Halil Efendi'nin kulağına fısıldadı sanki:

— Uçan kuşa borçlusun sen! Çalıştırdın ırgatları, paralarını virmedin. Gelmez oldular senin işine.

Evinin yolunu tarif etti arabacıya. Geçerken uzaktan uzağa kendi tarlasına baktı. Tarlanın yüzü tüm kararmış, kargalar, sığırcık kuşları kaynaşıyordu. Ayakta bir ekin yoktu.

Halil Efendi:

— Bunu da mı göreceğidim, dedi. Şu işe bak sen! Bu Musa Dayı'ya bu işleri ısmarlamadım mı ben?

Sabire kadın:

— Adam, dedi. Sen tarlayı ektirdin de vardın gittin. Tarladan ötürü laf ettin mi? İnekleri ısmarladın ihtiyara.

Araba avlu kapısının önünde durdu. Sabire kadın Halil Efendi'ye tutunarak arabadan indi. Ayakta durabiliyor ve yürüyordu. O kapıya varmadan Halil Efendi arabacının parasını verdi ve kapıya varıp açtı anahtarla, içeriye girdiler. İçerisi küf kokuyordu. Kaç zamandır cam açılmamış, ev havalandırılmamıştı. Onlara bu toprak damlı ev basık ve karanlık geldi. Aslında evlerinin büyüklüğü ile övünürlerdi.

Halil Efendi içmelere gelince bir fenalık geçirmiş, doktor onu sıcak suya sokturmamış, kendisini yormamasını, tütünü bırakmasını söylemişti. Yüreği daraldığı zaman da bir kaşık ilaç içecekti.

Sabire kadın dirilmiş, canlanmıştı. Hemen bir çorba hazırladı, ocağı yaktı, şehirden aldıkları yemekleri, has ekmeği yolda yiyememişlerdi.

Hava karardığı sırada Halil Efendi gaz lambasını yaktı. Az sonra kapı çalındı. Gelen Osman'dı. Güllü'nün kocası.

— Hoş geldin Halil Amca, dedi. Hoş geldin Sabire Teyze.

Selamını aldılar. Halil Efendi:

— Otur hele aslanım, dedi. Sen köyde misin?

— Bubam sizlere ömür, dedi Osman. Muhtar bana tel vurdu kasabadan. Vardım geldim. Daha da gitmedim. Nidecem gidip de? Burada taze kadın bir çocukla kaldı.

— Öyle mi, Musa Dayı öldü dimek?

— Sizler sağ olun.

— Bak aslanım, benim iki inekle bir dana vardı, ne yanda onlar?

— Kim bakacak Halil Dayı, dedi Osman. Ben geldim, şaşırdım kaldım. Senin davarı çobana virdik. Yarın sabahtan haber salarım getirsin.

— Yolda benim tarlaları gördüm. Rahmetli buban biçtirmemiş tarlaları. Tüm kargalar inmiş.

Osman içini çekerek:

— Ben vardığım zaman ekin kavrulmuş, tüm buğday saçılmıştı. Bubam sizin ardınızdan yatıp kalmış. Bir daha kalkamamış.

— Disene bu kış aç kaldık!

Osman gidince Sabire kadın:

— Adam, dedi. Bıldır biçtirdin mi tarlayı? Bir şinik buğday alabildin mi iki tarladan?

Halil Efendi:

— Irgat bulamadımdı, dedi.

— Bulamazsın. Hangi ırgat varır senin işine? Hepsini azarlarsın, haklarını kesersin. Hepsi alacaklı.

Halil Efendi:

— Kadın üstüme varma, dedi. Ben hastayım, anladın mı hastayım ben?

O geceyi geçirdiler. Evleri onları sıktı. Ama Sabire kadın artık yatalak değildi. Sürme camı çekmiş, çamaşır asan Güllü geline seslenmişti. Güllü camın dışına geldi:

— Hoş geldin tiyze dedi.

— Hoş bulduk

— Eyisin ya gayri?

— Eh, işte yürüyom, zar zor dolaşıyom.

— Kaplıca eyi geldi besbelli.

— Eyi gelmesine eyi geldi emme emicen hastelendi.

— Ne oldu ki?

— Mahmut sizlere ömür. İstanbul'a vardıydı. Oğlanı hastanede bulmuş. Bir daha vardığında öldüğünü diyivermişler. Çok kahırlanmış.

— Vay vay tiyze, başınız sağ olsun.

— İşte böyle kızım. Senin de başın sağ olsun. Musa Dayı da ölmüş.

— Ya, öyle oldu. Osman'a haber saldık. Kalktı, geldi. Daha da varmadı şehre. Eh, burada da iş var. Bir boğaz değil mi, nasıl olsa doyarız.

Güllü gelinden sonra Selime kadın vardı geldi. İki inekle danayı çobandan almış, katmış önüne getirmişti.

Hayvanların ikisi de bozuktu. Burunları akıyordu. İyi süt vermiyorlardı. Eyi bakılmadığı anlaşılıyordu. Halil Efendi:

— Bunca kötülük benim gitmemi mi bekliyordu, dedi. Bu iki inek de haste. Buna ne itsek bilmem ki.

O günün akşamı çoban vardı geldi. Bir buçuk ay bakmış hayvanlara. Hakkını istiyordu. Sonra:

— Halil Emmi, dedi. Sen geçen yıl bu ineklerine aşı vurdurmadın besbelli?

Halil Efendi:

— Vurdurmadımdı, dedi. Dışarı salmazdım ki. Damda beslerdim.

— Ben orasını bilmem Ağam. Bu hayvanlar haste.

İki gün içinde iki inek de birbiri ardı sıra ahırda ölüp gittiler. Halil Efendi çok kederlendi. Sabire kadın Osman'a seslendi. Ona yalvardı, hayvanları iple sürüyüp bahçenin alt

yanındaki düzlüğe büyük bir çukur kazdırıp iki hayvanı da gömdüler. Osman giderken:

— Üç yüz kağıt verdim bu ırgatlara, dedi. Sonra alırım sizden.

Yola para, kaplıcaya para, yiyeceğe para, otele para, e buna para mı dayanır? Halil Efendi koynundaki paralara baktı biyol. Kala kala beş bin kâğıt para kalmış.

Sabire kadın:

— Sıkma canını adam, dedi. Pangada var ya?

Halil Efendi:

— Ne pangası, dedi. Kasabaya varınca ne var ne yok çekmedim mi? İşte elimizde kalan bu. Gayri ne arpa var, ne saman var.

— Arpayı, samanı nidecen? Sen tarhanaya, bulgura bak. Çuvallar boş duruyor.

— Yarın bağlara varırım, bakalım üzümler oldu mu? Sonra kozlar var. Ama onlar eylülde olacak.

— Gayri idare edelim adam. Düşme gayri malın üstüne. İşte dağ gibi evlat yıkıldı gitti.

Halil Efendi içini çekip:

— El âlem oğullarından hayır görür, bir işin ucundan da onlar tutar. Bizimki var mı gezsin, var mı kötü yoldaşlarla içki içsin, daha başka şey bilmezdi.

— Öldü, dedi Sabire. Bir kötü kadın yoluna öldü. Allah o kadını bildiği gibi yapsın, bir şeycik dimem.

Halil Efendi'nin de gençliği pek temiz ve dürüst değildi. O da köyde rahat durmamış, askerlik çağına kadar anasına, bubasına etmediğini komamış, içmiş, dövüşmüş, bir aralık köyden kaçmıştı.

İşler kötüye gidiyordu. Artık her geçen günü arıyorlardı. Ama Sabire o kadar kahırlanmıyordu. Üçüncü gün, Halil Efendi kahveye doğru uzanırken, o da kapıyı çekip Zülfiye'lere doğru yollandı. Durdu Yaşar'la birlikte sebze bahçesini suluyordu. Sabire bahçeye girip elma ağacının altındaki sıraya seslendi:

— Zülfiye mutfaktan çıktı, ellerini kurulayıp, sıvalı yenlerini indirerek bahçeye geldi.

— Şükür bu günlere Sabire, dedi. Seni ayakta gördüm, çok sevindim.

Sabire:

— Ben ayaktayım ama, dedi. Oğlanı yitirdik. Dağ gibi evlat öldü, gitti.

Zülfiye:

— Duydum, dedi. Yazık oldu adama.

Kızı ile torununa seslendi. Onlar da zaten geliyorlardı Sabire:

— Kimden duydun, diye sordu.

— Kötü haber tez varır, dedi Zülfiye. Muhtara hastaneden kâğıt gelmiş. Ondan duydu bütün köy.

Durdu ile Yaşar geldiler. Sabire'nin elini öptüler. Durdu:

— Gayri iyisin ana, dedi.

— Ben eyiyim, dedi. Sabire. Yürüyom işte. Neyliyeyim oğlan gitti. Sonracıma gayri elde avuçta bir şey kalmadı. Yollara verdik, kaplıcaya verdik. İki inek de hastelendi telef oldular.

— Danayı nettiniz ana?

— Danayı çoban almaz. Hastenelik ona bulaşmışsa sürüye geçer diye. Damda bağlı duruyor. Tarlalara karakuşlar inmiş. Ne bir sap saman kalmış, ne bir tek buğday tenesi... Eeee, yir misin şunun bunun hakkını? Torununu ana kucağından

ayırır mısın? Alır mısın elin fenlenmiş avradını oğluna gelin diye, sayar mısın yirmi beş bin kâğıdı...

Sabire'nin gözlerinde yaş vardı. Ötekiler dinliyorlardı. Bir aralık Yaşar'ın başını okşadı, bağrına doğru çekip bastırdı:

— Durdu, dedi. Bir bu kaldı elimizde. Bu da bizim danamız, aslan gibi insan danası. Allah kötü gözden ırak etsin.

Yaşar'a sordu:

— Ben sana heç vurdum mu, di bakayım.

Sabire kadın, torunuyla hasret gideriyordu.

— Vurmadın Sabire Ana.

— Bilirim yavru. Sen küçümencik bir çocukken bana hizmet etmeye savaşırdın. Su vir Yaşar, ıslak bez vir Yaşar, çorbayı ateşe koy Yaşar.

Sonra dertlerini anlatmaya başlamıştı:

— Bu adam, bu Halil denilen adam var ya. Bana da çok etti. Beni yedi yıl yatakta çürüttü. İşte Durdu bilir. Kaplıcalara yollamadı, kendisi eyi olsun diye. Paranın yüzü sıcak. Hep bu para değil mi ki bizi böyle irezil eden.

Sabire anlattı, ağladı, söyledi, kahveyi içti, sonra Yaşar'ın topladığı sebzelerden, taze ıhlamur çiçeklerinden bir sepete koyup vardı gitti.

Halil Efendi eve gelip de bir beyaz çarşafa ıhlamur çiçeklerinin serilmiş olduğunu görünce sordu.

— Durdu mu geldi?

— Yooo, dedi. Sabire. Ben vardım oraya.

Halil Efendi:

— Kadun, dedi. Sen gelinin ayağına varacak kadar düştün mü?

Sabire:

— Adam, dedi. Bu kafayı bırak gayri. Sen düşmedin mi? Elinde avucunda ne kaldı? Hâlâ mı kibir edersin? Büyüklük Allah'a yakışır. Bizim evimize kim varır, bir disene bana? Sokağa attığın Durdu mu? İrençberin kucağına verip evden çıkarıp anasına ilettiğin Yaşar mı? Bir ayağımız çukurda adam, bir ayağımız çukurda... Nice adamlar devrilip gidiyorlar, biz çivi mi çakacağız bu dünyaya? Bir gün yaşadığımız kârdır. Emme öyle kibirle değil, gönül hoşluğu ile.

Halil Efendi:

— Bir iki rençbere borcum vardı, virdim. Kahvecinin hesabını da sildim. Gayri günahı boynuna. Yedi yüz kahve, çay birikmiş. Üst üste on kuruştan yetmiş lira yapar. Şaştı kahvedekiler. Parayı nirden buldun dediler. Nirden bulacağım, battı balık yan gider. Gayri tuttuğum dal elimde kalıyor. Cebimde iki bin kağıt ya var ya yok. Kozları, üzümleri satıncaya kadar idare edeceğiz.

Sabire:

— Irgat bulabilirsen ne âlâ, dedi.

— Parayı önden virirsem ırgat bulunur, dedi. Allah vire de üzümleri arılar delip delip tüketmese. Kozları da beklemek gerek. Ormancıya diyeceğim. Bir iki fişek sallasın ağaçların o yana. Bu kargalar milletin malına ortak çıktı.

Sabire:

— Her tarla sahibi, ya kendi yatar tarlada, ya ırgatını yatırır. Ama senin yatıracak ırgatın yok. Kendin de yatmazsın tarlada. Yaz günü, o gölgelik çardakta yanına bir testi ayran alıp yatmalıydın.

Halil Efendi:

— Eh, dedi. Gençliğimde onu da yaptım. Sabahlara kadar saz çalar, türkü çığırır, eğlenirdik. Bir karga uğramazdı bizim tarlaya. Babam öldü gitti, işler hep değişti.

Halil Efendi, belki biraz saman bulurum diye eline bir bakraç alarak tarlalarına gitti. Komşu tarlalarda kadınlar, erkekler, saçılmış buğdayları, yarım kalmış, oraktan artmış başakları topluyorlardı. Halil Efendi babasının kendi eliyle kurduğu çardağa vardı. Orada gölgede dinlendi. Güneş adamın beynini kaynatıyordu. Topraktan saman kokusuyla karışık sıcaklık çıkıyor, insanı tıkıyordu.

Bir yağmur bastırmış, başakların bir bölümü çamura batmış, samanları su alıp tarla kenarındaki arklarda yığın yap-

mıştı. Ama bunlar çamurlu samanlardı. Zaten alıp da hangi hayvana yedirecekti? İnek mi kalmıştı, eşek mi?

Ağır ağır köye döndü, Yusuf Efendi'nin dükkânının önüne vardı. Adam sarı kâğıt üzerine basılmış, 'Kerem ile Aslı' masalını okuyordu. Halil Efendi'yi görünce:

— Buyur ağa, dedi. Yaşar, dedene iskemleyi vir.

Halil Efendi oturdu.

— Dükkânın maşallahı var, dedi. Bakıyorum, işi yürütmüşsün.

Halil Efendi bastonuna dayanarak dükkânın önüne gelmiş, içeriye bakmıştı. O yıl ilkokulu bitiren Yaşar, dedesine seslendi, sonra bir iskemle alarak tezgâhın yanına koydu.

Halil Efendi iyiden iyiye çökmüştü. Havanın sıcak olmasına karşılık onun yüzü sarı ve gözleri fersiz fersiz bakıyordu.

Halil Efendi geldiğinden daha yorgun, daha dermansız olarak kalktı, sopasına dayandı. Sallanarak yürüyordu, ha düştü, ha düşecek.

Yusuf Efendi:

— Yaşar, dedi. Dedene yardım etsene.

Çocuk durumsadı:

— O benim didem değil gayri, dedi. Anama çok ettiler.

Yusuf Efendi:

— Kimseye hınç besleme, dedi. İnsanlar kendi kötülüklerinin cezasını kendileri çekerler. İnsan yüzlemek ayıptır. Var dedenin yanı sıra git, adam çok kahırlanmış. Ne olsa senin bubabın bubası.

Yaşar belki istemeyerek koşup Halil Efendi'ye yetişti. Yanına sokulup.

— Benim omuzuma dayan dide, dedi.

Halil Efendi çocuğa içleri yaşlı gözlerle baktı.

— Bilemedim Yaşar, dedi. Ben bilemedim, kötü etmişim ben.

Eve vardılar. Sabire Ana kapıdan sordu:

— Adam bir şey bulamadın mı, dedi. Ne yiyeceğiz?

— Bir şey yok, dedi Halil Efendi.

Sabire kadın:

— Disene Durdu'nun ahı tuttu, dedi. Mahmut'a söylediği gibi Allah bizi bir buğday tanesinden yoksun bıraktı.

Adam yıkılır gibi kapıdan içeri girdi. Yaşar'a:

— Sağ ol aslanım, dedi.

Yaşar'ın içi acımıştı. Kendisini aç bırakan, anasını kovan, ona eziyet eden bu adama acıyordu şimdi. Dükkâna döndü. Sabire Ana'nın dediğini anlattı. Yusuf Efendi:

— İstemezdim böyle olduğunu, dedi. Adamın ocağı yıkılır. Aslan gibi oğlunu kaybetti. Ne davarı kaldı, ne tarlası, ne bağı. Kibrinden milletin tepesinden bakar, kimseye laf didirtmezdi. Şimdi başını iğdi, dediği gibi bir buğday tanesine bile muhtaç oldu.

Yusuf Efendi de ve Halil Efendi'nin hâline üzülmüştü. Ama elinden bir şey gelmezdi. Zaten adam kendi yaptıklarının cezasını çekiyordu.

Bir iki gün sonra, Hoca Tahsin Efendi haber vermişti:

— Yusuf Efendi, seninkini gördüm, ekini biçilmiş olan tarlalarda başak toplamaya, tane toplamaya gitmiş. Sabire kadın da yanındaydı. Sen bak şu Allah'ın işine, insan ne oldum dememeli, ne olacağım, demeli.

Durdu bu hâli haber alınca kayınvalidesini yoklamaya gitmişti. Fakat yemin ettiği için eve girmedi. Penreceden seslendi. Sabire kadın camı sürdü:

— Ne bağırıyorsun gelin, dedi.

Kadın kızgın ve aksiydi, Durdu:

— Bir hatırınızı sorayım dedim ana, dedi.

Sabire kadın:

— Hatırımı neye sorarsın, dedi. İşte köycek bizim malımızı, mülkümüzü gözlerinizle yediniz. Gayri kınalar yakının.

Durdu biraz içerledi ama:

— Kimse size bir şey etmedi Sabire Ana, dedi.

— Sen de mi etmedin, dedi Sabire. Sen bir tek buğday tanesine hasret olun dimedin mi Mahmut'uma?

Durdu ses çıkartmadı. Kadın:

— Öyle olduk gayri, dedi. Şunun bunun tarlasından kalmış buğdayları bir bir toplayıp haşlıyoruz. Biraz tuz bulup da ektin mi üstüne, işte bizim aşımız. İstersen sen de buyur gel. Babalığının başına güneş işlemiş. Serilip kaldı.

— Geçmiş olsun Sabire Ana.

— Bize ettiğinizi Allah komasın yanınıza.

Kadın camı kapatmıştı. Durdu eve dönerken kendi kendine bu aileye ne fenalık ettiklerini düşünüyordu. Her şeyi yapan, kendisini ırgat edip çalıştıran, evlerinden atan, sofralarına bile almayan onlardı. Yaşar'ı da ana kucağından ayırmış, ölmedik yerini bırakmamışlardı.

Ama bu kadın cahildi, bu kadın mektep yüzü görmemişti. Yıllarca yataklarda yatalak kaldıktan sonra şimdi kime çatacağını bilemiyordu.

Zülfiye Ana da çok üzüldü:

— Aldırma gızım, dedi. Kötülükleri döndü dolaştı, gine onları buldu. Eh, ne dimişler, etme bulma dünyası.

Sahiden de bu böyleydi.

Aradan bir hafta geçmemişti ki Yusuf Efendi'ye haber saldılar. Halil Efendi o ağustos sıcağında, üzümlerini arılardan korumaya gitmiş, yakındaki arı kovanlarından bir ikisine birer tekme sallamış. Arılar uğramışlar dışarıya, adamın yüzünde ellerinde, başında, ensesinde sokmadık yer bırakmamışlar. Bağırtılara koşanlar onu baygın bulmuşlar.

Bağırtılarla koşanlar Halil Efendi'yi baygın vaziyette buldular.

Yusuf Efendi bir de baktı ki Halil Efendi'yi bir merdivenin üstüne yatırmışlar, dört kişi birer ucundan tutmuş merdiveni. Adamı geçiriyorlar yoldan. Doğrusu içi dayanmadı, gidip bakamadı. Halil Efendi'nin yüzü mosmordu. Elleri de kızarmış ve şişmişti. Aslında adam lacivert elbisesinin içinde öyle erimişti ki, nerdeyse üstünden dökülecekti elbisesi.

Boğazı, boynu da şiştiği için solumakta çok güçlük çekiyor, gözlerini açamıyordu. Gümüş kapaklı, gümüş köstekli saati de yoktu artık. Onu satmıştı.

Hoca Tahsin Efendi eşten dosttan para topladı. Köyün yaysız arabasına bir şilte atıp adamı yatırdılar. Sabire kadın da beraber gitti. Muhtar, Halil Efendi'yi şehre kadar götürmüş, hastanede bırakmıştı. Toplanan paradan birkaç kuruş da Sabire kadına verdi:

— Bacım, belki para gerekir, dedi.

Bu işe köyde herkes üzüldü. Ne kadar kötü olsa yine de bu adam hemşehrileriydi. Olmasa da bir insanın bu duruma gelmesine sevinemezlerdi.

İki gün sonra, kasabadan bir haber geldi. Arabayı yollayıp Halil Efendi'nin ölüsünü almalarını istiyorlardı. Şehirden oraya kadar hastane yollamıştı. O yaysız araba bir daha yola çıktı. Akşam karanlığında Halil Efendi'yi evine getirdi. Adam bir deri bir kemik kalmış, sapsarı, cansız yatıyordu.

Sabire kadın artık ağlamıyor ve kimseye kötü gözle bakmıyordu. Dilini tutmuştu gayri. Bir diyeceği kalmamıştı.

Zülfiye kadın o gece Sabire Hanım'ın yanında kaldı. Bir tas çorba alıp götürmüştü. Kadın açtı, bitkindi. Bu çorbayı kaşıklarken gözlerinden yaşlar akmaya başlamıştı.

Ertesi sabah Hoca, Osman Efendi'yi yanına alarak iki ırgat tutup bir mezar kazdırdı. Halil Efendi'nin cenazesinde köyde olanların hemen hepsi katıldı. Adamın namazı kılınırken Hoca:

— Bu Halil Efendi'yi nasıl bilirsiniz, diye sordu.

Namaz kılanların hepsi birden:

— İyi biliriz, dediler.

Çarşıdaki birkaç dükkân kapanmıştı o saatte. Her iş olup bitti. Yaşar dedesiyle eve döndü. Annesi bahçedeki sebzeleri suluyordu. Bir yandan da gözlerinden yaşlar akarak ağlıyor, başörtüsüyle yanağındaki yaşları siliyordu.

Yaşar ,ona doğru koştu:

— Anam, diye bağırdı.

Ona sımsıkı sarıldı. Hasretini çektiği bu ana kucağında, tuttuğu gözyaşlarını, salıvermişti, hıçkırarak ağlıyordu.

- SON -

46

KEMALETTİN TUĞCU

1902 - 1996

Sevgili Çocuklar,

Hepinizin çok iyi tanıdığı Kemalettin Tuğcu'dan kitaplığınıza yeni kitaplar kazandırmaya devam ediyoruz.

Usta ve kıvrak kalemiyle Türk çocuklarına ömrünü ve gönlünü veren Kemalettin Tuğcu'nun şimdiye kadar hiçbir yerde yayınlanmamış bu güzel eserini de zevkle okuyacağınızdan eminiz.

Kemalettin Tuğcu Serisi (50 Kitap)

1-Kuklacı (100 TEMEL ESER)
2-Bir Garip Kızcağız
3-Babam ve Ben
4-Yetimler Güzeli
5-Dilenci Baba
6-Kuyulu Bahçe
7-Annelerin Çilesi
8-Yetim Ali
9-Sokak Köpeği
10-Dağdaki Yabancı
11-Deniz Kızı
12-Benim Annem
13-Küçük Serseri
14-Şeytan Çocuk
15-Yılanlı Bağ
16-Bu Çocuk Kimin?
17-Cambazın Kızı
18-Toprak Adamları
19-Köyde Unutulanlar
20-Sütannem Nazlı
21-Süt Kardeşler
22-Babasızlar
23-Köyden Gelen Kız
24-Kız Evlat
25-Küçük Bey
26-Baba Evi
27-Balıkçının Kızı
28-Küçük Hanım
29-Güllü Bahçe
30-Tanrı Misafiri
31-Bir Dağ Masalı
32-Doğduğum Ev
33-Küçük Erkek
34-Satılan Çocuk
35-Büyüklerin Günahı
36-Hacı Baba
37-Annemin Hikâyesi
38-El Kapısı
39-Köydeki Arkadaşım
40-Çocuk İhtiyar
41-Sokaktan Gelen Çocuk
42-Can Yoldaşları
43-Küçük İşportacı
44-Eskicinin Köpeği
45-Çocukluk Arkadaşım
46-Ana Kucağı
47-Kırk Ev Kedisi
48-Kartal Yuvası
49-Karakaçan
50-Devlet Kuşu

ISBN: 978-9753810395

DAMLA YAYINEVİ®

Tel: 0212 514 28 28
Faks: 0212 528 24 01

www.damlaegitim.com